

VALGdirektoratet

Årsrapport 2017

Frie, direkte og hemmelige valg

Innhold

I. Leders beretning	3
II. Introduksjon til virksomheten og hovedtall	6
III. Årets aktiviteter og resultater	10
IV. Styling og kontroll i Valgdirektoratet	28
V. Vurdering av framtidssutsikter	32
VI. Årsregnskap	33

I. Leders beretning

«Samlet sett er min vurdering at vi har levert godt på oppdraget i 2017 gjennom å bidra til en korrekt og tillitvekkende gjennomføring. Vi har gjennomført et krevende første valgår med høye forventninger, både fra velgerne, Stortinget, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, kommunene, fylkeskommunene og en rekke andre aktører som er involvert i valggjennomføringen i Norge.

Valggjennomføringen i 2017 ble, i lys av nasjonalt og internasjonalt trusselbilde og hendelser knyttet til valg i andre land, i større grad enn før preget av et fokus på sikkerhet og beredskap i valggjennomføringen. Dette har stilt store krav til direktoratets egen organisasjon og styrket samhandlingen med nasjonale sikkerhetsmyndigheter og andre statlige aktører.

Vi har nådd våre mål for året takket være dyktige og engasjerte medarbeidere med stor arbeidskapasitet og innsatsvilje, og et nært og godt samarbeid med departementet, nasjonale sikkerhetsmyndigheter og andre viktige samarbeidspartnere».

Valgdirektoratet skal bidra til et **velfungerende demokrati** ved å opprettholde befolkningens tillit til valggjennomføringen.

Valgdirektoratets overordnede prioritering for 2017 er å bidra til **korrekt og tillitvekkende gjennomføring** av stortings- og sametingsvalget 2017.

Valgdirektoratet skal også bistå i utviklingen av **ekstraordinære kommunestyrevalg** i forbindelse med kommunereformen.

Tildelingsbrev 2017

Oppdraget i tildelingsbrev og instruks

Aktivitetene i valgåret 2017 har i det alt vesentlige vært rettet mot tilrettelegging og gjennomføring av stortingsvalget, sametingsvalget og det ekstraordinære kommunestyrevalget til Færder kommune, samtidig som direktoratet har videreutviklet organisasjonens kompetanse og kapasitet. Fokus i dette arbeidet har vært å videreføre og videreutvikle rutiner og systemer på en måte som opprettholder den høye tilliten til valg i befolkningen, og arbeidet er gjennomført i et tett og godt samarbeid med Kommunal og moderniseringsdepartementet. Det redegjøres mer for dette i kap. III Årets aktiviteter og resultater.

Valggjennomføringen

Valggjennomføringen, med stortingsvalg, sametingsvalg og ekstraordinært kommunestyrevalg til Færder kommune, har vært svært krevende for organisasjonen gjennom hele 2017. Nye roller og oppgaver har imidlertid blitt ivaretatt på en svært tilfredsstillende måte i alle ledd av organisasjonen, og både systemteknisk og ressursmessig utfordringer knyttet til tre parallelle valghendelser har blitt løst. Organisasjonen har fått verdifull erfaring som vil ha stor verdi for det videre arbeidet i årene fremover.

Rekruttering og kompetansebygging

Rekruttering og kompetansebygging har vært svært sentrale aktiviteter gjennom hele 2017, og dette har vært en viktig suksessfaktor for direktoratets måloppnåelse. Gjennom omfattende rekruttering i 2016 ble det etablert en solid basisorganisasjon, og

denne har blitt ytterligere styrket i 2017 gjennom målrettet rekruttering innen viktige kompetanseområder. Organisasjonen er ved inngangen til 2018 godt rustet til å ivareta sitt samfunnsoppdrag, og det er direktoratets vurdering at tilstrekkelige rammer og nødvendige ressurser er på plass for planlagte aktiviteter i 2018. Det redegjøres mer utdypende for dette i kap. II Introduksjon til virksomheten og hovedtall.

Valgdirektoratet har, gjennom omfattende kompetansebygging og som følge av den praktiske valggjennomføringen i 2017 utviklet et godt samarbeid med Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Det er fortsatt områder som må styrkes og videreutvikles, og dette vil i stor grad gjøres gjennom god involvering og samarbeid knyttet til oppdragene i 2018.

Kompetanseoverføringen innen det valgfaglige er i hovedsak basert på et tett samarbeid med departementet og bruk av nøkkelressurser i egen organisasjon. Våre medarbeidere viser også et stort engasjement i forhold til regelverk og gjennomgang av erfaringer fra tidligere valggjennomføringer.

Kompetanseoverføring innen valgadministrasjonssystemet EVA er basert på bruk av nøkkelressurser som har jobbet med dette området, både i regi av departementet og i etableringsfasen av direktoratet.

Valgdirektoratet vil også i 2018 legge stor vekt på kompetansebygging og videreføring av samarbeidet med departementet og andre viktige aktører knyttet til valggjennomføringen.

Organisasjon og styring

Valgdirektoratets oppdrag stiller store krav til effektiv og god samhandling, både internt og med eksterne parter, og effektiv og god organisering og styring er viktige virkemidler for å få dette til i praksis.

Valgdirektoratet har en organisasjon som en tradisjonell linjeorganisasjon hvor eierskap og ansvar for virksomhetens tjenester er plassert hos linjelederne. Linjeorganisasjonen er organisert med stabsfunksjoner og fagenheter.

Linjeorganisasjonen har som formål å organisere og styre den løpende driften, tilrettelegge og levere definerte tjenester til valggjennomføringen og forvalte direktoratets ressurser.

Styringsmodell, roller og ansvar er beskrevet virksomhetens styrende dokumenter. Den enkelte medarbeiders rolle(r) vil kunne variere fra en valggjennomføring til den neste, basert på kompetanse og kapasitet.

Sikkerhet og beredskap

Valggjennomføringen i 2017 ble, i lys av nasjonalt og internasjonalt trusselbilde og hendelser knyttet til valg i andre land, i større grad enn normalt preget av et fokus på sikkerhet og beredskap i valggjennomføringen. Direktoratet har derfor intensivert arbeidet innen dette feltet, og iverksatt en rekke tiltak for å ivareta sikkerheten gjennom hele valggjennomføringen.

Arbeidet har vært gjennomført i tett og god dialog med nasjonale sikkerhetsmyndigheter og tiltak ble iverksatt basert på en kontinuerlig vurdering av trusselbildet. Arbeidet har hatt høyeste prioritet og vår vurdering er at dette har vært et vesentlig bidrag til vårt overordnede mål om å bidra til korrekt og tillitvekkende gjennomføring.

Kommunikasjon

Effektiv og målrettet kommunikasjon er sentralt for vår måloppnåelse. Vår rolle med å støtte kommuner og fylkeskommuner, Sametinget og lokalstyret i Longyearbyen i valggjennomføringen stiller store krav til kommunikasjon med mange målgrupper i mange kanaler.

Aktivitetene i 2017 har bestått av omfattende planlagt informasjon til velgerne og kommunikasjon med kommuner og fylkeskommuner i alle faser av valggjennomføringen. Det er også lagt ned et betydelig arbeid i etablering av nye valg.no, som er direktoratets nettsted med informasjon til velgerne.

Effektiv, ryddig og god mediehåndtering, og tett samarbeid og koordinering med eget departement, har vært sentralt for å opprettholde velgernes tillit til valggjennomføringen.

Mvh.

BJØRN BERG
direktør
Valgdirektoratet

II. Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Tilknytningsform og departmentstilhørighet

Valgdirektoratet er et statlig forvaltningsorgan underlagt Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Myndighet og ansvarsområde

Valgdirektoratet har det operative ansvaret på statlig nivå for gjennomføringen av stortingsvalg, kommunestyrevalg og fylkestingsvalg.

Valgdirektoratet skal også bistå Sametinget i forberedelsen og gjennomføringen av sametingsvalg.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for valgordningen og valgregelverket, samt det overordnede statlige ansvaret for valggjennomføringen.

Kommunene og fylkeskommunene har det lokale ansvaret for forberedelse, og gjennomføring av valg.

Overordnet mål

Valgdirektoratet skal bidra til et velfungerende demokrati ved å opprettholde befolkningens tillit til valggjennomføringen.

Samarbeid med andre

Valgdirektoratet samarbeider med Sametinget om avvikling av sametingsvalg, Longyearbyen lokalstyre om lokalvalg på Svalbard og Oslo kommune om direkte valg til bydelsutvalg.

Valgdirektoratet samarbeider også med Utenriksdepartementet om tilrettelegging og gjennomføring av stemmegivning i utlandet, og for å sikre forsendelsen av forhåndsstemmer i valggjennomføringen er det etablert et tett samarbeid med Posten.

Det er videre et godt samarbeid med Skattedirektoratet om levering og oppdatering av manntall. Valgdirektoratet har også et tett samarbeid med kommunene og fylkeskommunene i valggjennomføringen.

Valgdirektoratet er samlokalisert med Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap for å dra nytte av muligheten for fellestjenester og felles rammeavtaler.

Presentasjon av utvalgte hovedtall, herunder volumtall og nøkkeltall fra årsregnskapet:

Utvalgte hovedtall (alle beløp i hele 1000)	2015	2016	2017
Antall årsverk fast ansatte ¹	0	21	26
Antall årsverk midlertidig ansatte ²		0	4
Antall årsverk totalt	0	21	30
Årlig disponibel utgiftsbevilgning og eventuelle fullmakter som øker eller reduserer bevilgningen ³	0	55 250	108 192
Utnyttelsesgrad	0	90 %	93 %
Driftsutgifter ⁴	0	49 486	94 063
Lønnsandel av driftsutgifter /-kostnader ⁵	0	18 %	25 %
Lønnsutgifter /-kostnader per årsverk	0	483	770
Utgifter til eksterne konsulenter	0	27 286	22 463
Utgifter til utvikling, drift og forvaltning av EVA ⁶	0	24 915	19 100
Utgifter til opplæring ⁷	0	225	1 900
Utgifter til informasjon til velgerne ⁸	0	86	7 000
Utgifter til brukerstøtte og informasjon til kommunene/fylkeskommunene ⁹	0	900	5 200

¹ Inkluderer ikke utlånt ressurs fra Kommunal og moderniseringsdepartementet f.o.m mai 2017.

² Inkluderer en midlertidig full stilling og 12 midlertidige ansatte i ca 20 % stilling i brukerstøtten knyttet til valggjennomføringen, omregnet til årsverk.

³ Utgiftsbevilgningen fra 2016 til 2017 ble økt med nærmere 53 mill. kroner, og skyldes i hovedsak at direktoratet får en tilførsel i bevilgningen for å dekke forventede merutgifter i valgår.

⁴ Inkluderer alle utgifter i Valgdirektoratet på post 01.

⁵ Inkluderer lønn til fast og midlertidige ansatte.

⁶ Inkluderer utgifter til utvikling, drift og forvaltning av EVA, herunder utgifter til innleid kompetanse, uten lønn og personalutgifter til egne ansatte.

⁷ Inkluderer direktoratets kostnader til opplæringen av landets kommuner og fylkeskommuner, uten reiseutgifter til egne ansatte.

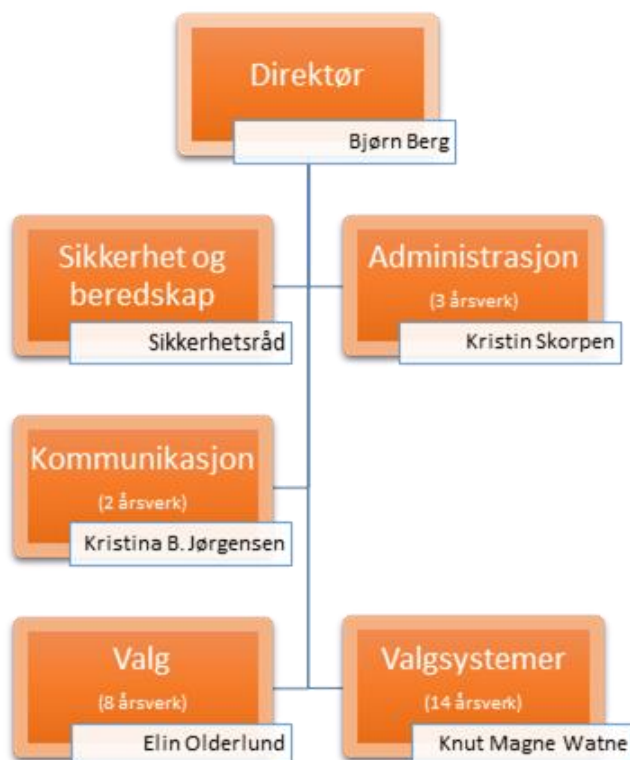
⁸ Inkluderer direktoratets utgifter til informasjonskampanjer, kunngjøringer og annonsering.

⁹ Inkluderer utgifter til eksterne konsulenter i brukerstøtte og til informasjonskanalen «Valgmedarbeiderportalen», IT- og telefonisystem og lønn til midlertidig ansatte.

Organisasjon og ledelse

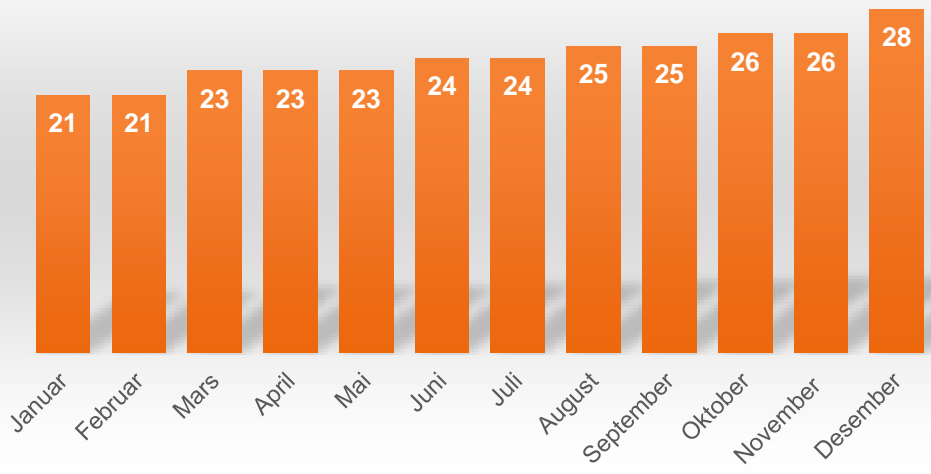
Valgdirektoratet er organisert i fire avdelinger. I tillegg er det opprettet et sikkerhetsråd som koordinerer sikkerhets- og beredskapsarbeidet i direktoratet. Figuren nedenfor viser en oversikt over organisasjonen.

I begynnelsen av 2017 var det 21 faste ansatte i direktoratet. Det er i løpet av året ansatt ytterligere fem fast ansatte, fire innen fagområdet drift og utvikling av valgadministrasjonssystemet EVA og en innen fagområdet kommunikasjon. Det var 26 fast ansatte, en midlertidig ansatt og en utlånt ressurs fra departementet per 31. desember 2017. Den utlånte ressursen er permanent overført til direktoratet fra og med 1. januar 2018.

Oversikt ansatte i 2017

III. Årets aktiviteter og resultater

I kapitlet beskrives virksomhetens mål, aktiviteter og resultater for året etter følgende struktur:

- Beskrivelse av mål
- Rapportering på aktiviteter og resultater
- Beskrivelse og rapportering på særskilte oppdrag

I tildelingsbrevet for 2017 fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet var den overordnede prioriteringen for Valgdirektoratet i 2017 å bidra til et velfungerende demokrati ved å opprettholde befolkningens tillit til valggjennomføringen, og bidra til en korrekt og tillitvekkende gjennomføring av stortings- og sametingsvalget. Valgdirektoratet skulle også bistå i avvikling av ekstraordinære kommunestyrevalg i forbindelse med kommunereformen.

Valgdirektoratets kjerneoppgave er å bistå kommuner og fylkeskommuner i valggjennomføringen, og legge til rette for at valggjennomføringen er i samsvar med lovgivningen. Valgdirektoratet skal videre sørge for at kommunene arbeider med å sikre tilgjengelighet for alle velgere, både innenfor og utenfor valglokalet, blant annet ved at kommunene fortsatt skal kunne anskaffe universelt utformet valgutstyr.

Velgerens behov står i sentrum for oppgaveløsningen, og velgere skal få informasjon om hvor og hvordan man kan stemme, da dette er en viktig bidrag til høy valgdeltakelse.

Valgdirektoratet skal drive sin virksomhet i tråd med de krav som gjelder for statlige virksomheter, og å kontinuerlig arbeidet med kompetanseheving og risiko- og sårbarhetsanalyser.

Mål 1: Korrekt og sikker valggjennomføring med tillit i befolkningen

«Avviklingen av valg i Norge har høy tillit i befolkningen. For å opprettholde den høye tilliten, er det viktig at kommunene får god støtte og opplæring, og at valgadministrasjonssystemet EVA er brukervennlig, sikkert og i samsvar med lovgivningen.

Valgdirektoratet skal gjennomføre risiko- og sårbarhetsanalyser, og etablere et krise- og beredskapsarbeid knyttet til gjennomføringen av valget. Direktoratet skal involvere departementet i dette arbeidet.»

Kommunal- og moderniseringsdepartementet lister opp følgende styringsparametere under mål 1 i tildelingsbrevet for 2017:

- ✓ Klager som knyttes til feil eller mangler i EVA, opplæring eller brukerstøtte
- ✓ Antall feil avdekket som følge av Riksvalgstyret og Fullmaktskomiteens kontroll av valget
- ✓ Brukertilfredshet med EVA målt gjennom brukerundersøkelse
- ✓ Brukertilfredshet med Valgdirektoratet – hos kommunene, knyttet til opplæring, brukerstøtte, veiledning, informasjon
- ✓ Prosentvis oppetid på EVA i ulike faser
- ✓ Antall kommuner som har mottatt opplæring
- ✓ Kostnad pr. opplært valgmedarbeider
- ✓ Kostnader og ressursbruk (intern og ekstern) knyttet til brukerstøtten (inkl. planlegging, rekruttering, opplæring og gjennomføring)»

Det redegjøres for styringsparameterne i den videre rapporteringen på direktoratets aktiviteter og resultater.

Organisering av valggjennomføringen

I 2017 ble det gjennomført tre valg: Stortingsvalg, sametingsvalg og ekstraordinært kommunestyrevalg til Færder kommune. Direktoratet har støttet og veiledet kommunene og fylkeskommunene i gjennomføringen av samtlige tre valghendelser. Valgdirektoratet har samarbeidet tett med Sametinget med gjennomføringen av sametingsvalget. Videre har direktoratet også støttet og veiledet Nøtterøy og Tjøme kommuner om gjennomføring av ekstraordinært kommunestyrevalg (Færder kommune).

Valgdagen var mandag 11. september, men flere kommuner valgte også å la sine innbyggere få anledning til å avgi sin stemme søndag 10. september.

For å sikre en god gjennomføring av direktoratets oppgaver, ble arbeidet med de tre valghendelsene organisert med en egen valghendelsesansvarlig per valg.

Hver valghendelsesansvarlig utarbeidet egne milepælsplaner basert på de aktiviteter som var avgjørende for gjennomføringen av sin valghendelse. På bakgrunn av milepælene har valghendelsesansvarlige bestilt tjenesteleveranser av den øvrige organisasjonen. Avdelingene har arbeidet planmessig og systematisk med oppfølgingen av milepælsplanene og bestillingene, og rapportert jevnlig til valghendelsesansvarlig på fremdriften av tjenestene og tilhørende aktiviteter.

Hver valghendelsesansvarlig har videre utført risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS) i tett samarbeid med de i den øvrige organisasjonen som leverte tjenester inn til valghendelsene.

Styringsgruppen, som bestod av ledergruppen i direktoratet, hadde den overordnede kontrollen med direktoratets valggjennomføringsarbeid. De ansvarlige for valghendelsene rapporterte jevnlig til styringsgruppen på status ved de iverksatte tiltak og eventuelle avvik fra planene.

Valgdirektoratet har gjennom hele 2017 rapportert månedlig til departementet på status i arbeidet med de tre valghendelsene.

Elektronisk valgadministrasjonssystem (EVA)

Valgdirektoratet har gjennom 2017 støttet kommunene og fylkeskommunene gjennom å tilby det elektroniske valgadministrasjonssystemet EVA med den til enhver tid nødvendige funksjonalitet.

EVA ble benyttet ved mottak av stemmegivninger i alle tre faser av valggjennomføringen, det vil si tidligstemmeperioden fra 1. juli, forhåndsstemmeperioden fra 10. august og på valgdagen(e).

EVA som system har vært tilgjengelig for brukerne i kommunene og fylkeskommunene når brukerstøtten i direktoratet har vært åpen. Dette har vært kommunisert på direktoratets portal, og dermed gjort kjent for brukerne. EVA har vært tilgjengelig innenfor disse tidsrommene helt fram til midten av desember 2017, da brukernes behov for systemet ikke lenger var til stede.

Delsystemene i EVA har med jevne mellomrom vært utilgjengelig for brukerne i svært korte perioder for vedlikehold og oppgradering. Valgdirektoratet har tatt hensyn til aktiviteten hos brukerne ved gjennomføringen av dette og det foreligger ingen

tilbakemeldinger om at dette har medført problemer for våre brukere. Det er imidlertid mottatt tilbakemeldinger fra brukere om manglende informasjon vedrørende systemoppdateringer, og direktoratet vil derfor bedre denne informasjonsflyten i tiden fremover.

EVA som system, med de tre applikasjonene EVA Admin, EVA Skanning og EVA Resultat, har for øvrig fungert som planlagt. Dette til tross for at publisering av EVA Resultat ble utsatt til august, som var et par måneder senere enn planlagt. Utsettelsen kom som følge av blant annet ekstraordinære sikkerhetstiltak knyttet til drift og infrastruktur.

Hele porteføljen av EVA-applikasjoner har vært grundig testet gjennom ulike aktiviteter i 2017. I tilknytning til ordinær videreutvikling av systemet, har det vært etablert et omfattende kontinuerlig testregime. I tillegg ble alle tre applikasjonene testet ved aktiv bruk både på opplæringsamlingene med kommunene og fylkeskommunene, og ved de to prøvevalgene som direktoratet arrangerte i juni og august.

Det er ikke mottatt formelle klager fra systemets brukere på feil eller mangler i EVA. Det er imidlertid mottatt flere forslag fra brukerne om forbedringer av innhold og forenklinger av brukeropplevelsen, gjennom kanaler som brukerstøtteapparatet og andre særskilte henvendelser. De ulike forslagene vil vurderes inn mot neste valg.

Valgdirektoratet sendte i etterkant av valgdagen ut en spørreundersøkelse til alle landets kommuner og fylkeskommuner (426 kommuner + 18 fylkeskommuner) med ulike spørsmål i tilknytning til valggjennomføringen. 336 kommuner og 15 fylkeskommuner svarte på undersøkelsen, noe som tilsvarer en total svarprosent på henholdsvis 79 og 83.

På spørsmålet om EVA dekker kommunens/fylkeskommunens behov i gjennomføringen av valg, svarte 96 pst. av respondentene bekreftende på dette.

Sett i sammenheng med at direktoratet ikke har mottatt noen formelle klager på feil eller mangler, gir dette grunn til å anta at EVA i hovedtrekk dekker brukernes behov, og at det er en høy grad av brukertilfredshet.

Stemmesedler og maskinell optelling

Det er fylkesvalgstyrets ansvar å sørge for stemmesedler til stortingsvalg, men direktoratet bistår og tilrettelegger ved å fremforhandle en rammeavtale med trykkeri som kan benyttes ved bestilling av stemmesedler. Valgdirektoratet sikrer at stemmeseddelen er i samsvar med lov og forskrift. Det er Sametingets ansvar å sørge for stemmesedler til sametingsvalget.

Valgdirektoratet har hatt en aktiv rolle i veiledning av kommunene og fylkeskommunene i optellingen, både ved manuell og maskinell optelling. Dette er viktig for å sikre et korrekt resultat av optellingen, og for å sikre at det ikke forekommer unødige forsinkelser i optellingsresultatet.

Det var 193 kommuner som benyttet skannere i sin optelling. Det er flere kommuner som samarbeider om skanning for å dele på både kompetansen og utgiftene. Samtlige fylkeskommuner benyttet skannere i sin kontrolltelling av stemmesedlene.

Sikkerheten ved valgsystemet generelt, og maskinell optelling av stemmesedler spesielt, utviklet seg til en sak i media kort tid før valgdagen. For å unngå ytterligere spekulasjoner om sikkerhet, fastsatte departementet raskt en forskrift om manuell, foreløpig optelling av stemmesedler i kommunene.

Valgdirektoratet anbefalte videre alle fylkeskommunene å iverksette ekstraordinær sikring av skanningsinstallasjonene, kjøre skanningsprosessen «offline» og overføre telleresultatene manuelt til EVA Admin.

Kommunene og fylkeskommunene gjennomførte optellingene av stemmesedlene lojalt i tråd med forskriften og de endrede rutinene. Valgresultatene ble ikke forsinket som følge av de ekstraordinære tiltakene.

Kommunene og fylkeskommunene har fått refundert eventuelle ekstrautgifter som følge av de pålagte tiltakene.

Prøvevalg

Valgdirektoratet arrangerte to runder med prøvevalg i 2017. Det første prøvevalget ble avholdt i juni, og det andre i august. Prøvevalgene fungerte som operative tester av systemrelatert valggjennomføring for kommunene, fylkeskommunene, direktoratet og utvalgte leverandører. Prøvevalgene ble gjennomført

for alle tre valghendelser i 2017. Det første prøvevalget hadde fokus på manuell optelling og valgoppgjør. Hovedfokus i det andre prøvevalget var bruken av EVA-applikasjonen EVA Skanning.

Prøvevalgene avdekket ingen betydelige problemer, og oppslutningen fra kommunene var god. Dette ble derfor vurdert som en vellykket test av både EVA og kommunenes valgrutiner. Det er grunn til å anta at prøvevalgene reduserte risikoen for feil i valggjennomføringen. Deltagelsen fra fylkeskommunene og deltagelsen ved prøvevalget for sametingsvalget var noe lavere enn forventet.

Opplæring

Valgdirektoratet gjennomførte i løpet av første halvår 2017 opplæring av landets kommuner og fylkeskommuner gjennom to opplæringsmoduler med til sammen 12 samlinger på Alna i Oslo. Kommunene og fylkeskommunene fikk opplæring i relevant lovverk, valggjennomføringens ulike faser, valgrutiner og bruk av EVA. Kommunene fikk tilrettelagt opplæring på bakgrunn av antall stemmeberettigede i kommunen, hvorvidt kommunen benyttet elektronisk avkryssing i manntallet, og hvorvidt kommunen benyttet seg av maskinell optelling av stemmesedler gjennom skanning.

Rutiner og praksis knyttet til sametingsvalget ble også gjennomgått på samlingene. I tillegg gjennomførte direktoratet, i samarbeid med Sametinget egen opplæring for de syv optellingskommunene (Oslo, Steinkjer, Narvik, Tromsø, Alta, Karasjøk og Tana). Opplæringen fant sted i Tromsø og Alta våren og sommeren 2017.

Alle fylkeskommunene deltok på begge moduler. Videre deltok samtlige 426 kommuner på modul 1 av opplæringen og 410 kommuner deltok på modul 2. 11 kommuner som ikke hadde anledning til å delta fysisk på samlingen fikk anledning til å delta gjennom et forsøk med webinar.

Webinaret innebar at de som ikke hadde mulighet til å delta fysisk på samlingen ble tildelt et digitalt klasserom, der opplæringsksamlingen ble overført via video. Deltakerne kunne sende inn spørsmål i sann tid, og drøfte gruppeoppgaver i fellesskap via chat. I tillegg til at samtlige kommuner fikk anledning til å delta på modul 1, fikk også de kommunene som ønsket å delta med flere enn det maksimalt tillatte antallet deltakere på samlingen også muligheten til å

delta via webinar. Til sammen deltok rundt 30 personer på webinarret.

Valgdirektoratet var usikker på omfang og virkning av et webinar, og det ble vurdert til at det kun var hensiktsmessig som et forsøk på modul 1. Dette skyldtes også at fokus på modul 2 var opptelling, herunder maskinell opptelling med skannere, og at dette i så fall ville være mer krevende tema for et webinar. Evalueringen etter forsøket med webinar i 2017 viste at deltakerne var fornøyde med konseptet, og direktoratet vurderer derfor å videreføre konseptet i 2019.

Valgdirektoratets egen evalueringsundersøkelse blant deltakerne i etterkant av den første samlingen viste at deltakerne generelt var godt fornøyde med opplæringen, og at opplæringen har funnet en god form. Det kom forslag om mindre endringer på enkelte områder, herunder en styrking av opplæringen for helt ferske valgansvarlige. I tillegg var mange kommuner opptatt av at direktoratet burde bidra inn i kommunenes egne opplæringsopplegg for valgmedarbeidere, og på den måten i større grad enn i dag spille en rolle i opplæringen av de om lag 30 000 frivillige som rekrutteres til valgarbeid rundt om i landet ved hvert valg.

Innspillene er tatt inn i arbeidet med forberedelsene til neste runde med opplæring, og det vil vurderes hvordan man på en best mulig måte kan imøtekomme kommunenes ønsker og behov.

Kostnaden per opplært valgmedarbeider kan beregnes ved å isolere direktoratets kostnad for å arrangere opplæringssamlingene i tillegg til kommunenes og fylkeskommunenes kostnader i form av deltakeravgift. Dette gir en gjennomsnittlig kostnad på om lag 5400,- kroner per deltaker. Summen inkluderer ikke individuelle utgifter til reise, og legger til grunn at det var i overkant av 1000 personer som mottok opplæring. Kostnaden inkluderer heller ikke direktoratets kostnader knyttet til forberedelse og gjennomføring av det faglige opplegget i regi av egne ressurser.

Valgdirektoratet benyttet en deltakeravgift per deltaker per opplæringssamling på henholdsvis 2865,- kroner, som inkluderte overnatting og middag i tillegg til samling, og 1190,- kroner, som kun dekket samling med lunsj. Det var altså ikke nødvendig for

kommunene å velge overnatting for å delta på samlingen.

Det er ikke mottatt formelle klager på feil eller mangler ved direktoratets gjennomføring av opplæringen.

Brukerstøtte

Valgdirektoratet har tilbudt brukerstøtte til kommunene og fylkeskommunene gjennom hele 2017 for å kunne yte rask og direkte bistand og veiledning gjennom valggjennomføringen. Det ble satt i drift en dedikert 1. linje brukerstøtte fra og med 2. januar, som har besvart spørsmål per telefon og e-post om rutiner, regler og fremgangsmåte i EVA.

Det ble registrert totalt om lag 5500 henvendelser til brukerstøtten gjennom hele 2017. I tillegg måtte 1. linjen av brukerstøtten bistå fagavdelingen ved å besvare rundt 1500 henvendelser til direktoratet fra velgere med ulike spørsmål om valg og stemmegivning.

Åpningstiden for brukerstøtten, slik tabellen under viser, ble utvidet fra og med den siste uka før valgdagen, og var tilgjengelig gjennom hele det første døgnet etter valgdagen. Dette er erfaringsmessig den perioden hvor det er størst behov for bistand og veiledning, men det er også et vesentlig behov i dagene etter valgdagen i tilknytning til opptelling og valgoppgjør.

Brukerstøtten behandlet også EVA-relaterte spørsmål fra kommunene i tilknytning til gjennomføringen av sametingsvalget. Andre typer spørsmål om sametingsvalget ble besvart av Sametinget selv.

Åpningstider for brukerstøtten i Valgdirektoratet 2017		
Dato	Dag	Klokkeslett
2. januar – 30. juni	mandag – fredag	09.00 – 15.30
1. juli – 31. juli	mandag – fredag	09.00 – 15.00
1. august – 1. september	mandag - fredag	08.00 – 18.00
2. september	lørdag	08.00 – 18.00
3. september	søndag	10.00 – 18.00
4. september – 8. september	mandag – fredag	08.00 – 20.00
9. september	lørdag	09.00 – 20.00
10. september	søndag	10.00 – 22.00
11. september	valgdag	07.00 – 24.00
12. september	tirsdag	00.00 – 22.00
13. september	onsdag	08.00 – 22.00
14. september	torsdag	08.00 – 15.00
15. september	fredag	08.00 – 15.00
18. september – 30. september	mandag – fredag	08.00 – 15.00
1. oktober – 31. desember	mandag – fredag	09.00 – 15.00

Arbeidet med organisering og innhold av brukerstøtten startet opp i august 2016 med tilrettelegging for 1. linje brukerstøtte. Ved tidligere valg har brukerstøttefunksjonen vært organisert gjennom bruk av ekstern samarbeidspartner. Valgdirektoratet har valgt å drifte brukerstøtten selv, og i tillegg samlokalisere 1. linje brukerstøtte med direktoratet. 12 personer ble derfor rekruttert fra nærområdet for midlertidig ansettelse i direktoratet for å betjene brukerstøttefunksjonen fra og med begynnelsen av februar til og med slutten av september 2017.

Det ble også inngått leieavtale med en ekstern konsulent i perioden desember 2016 til utgangen av september 2017 for å jobbe med opplæring, koordinering og drift av brukerstøtten i samarbeid med de interne ressursene avsatt til dette. Rådgivere fra de ulike avdelingene fungerte i tillegg som 2. linje av brukerstøtten. Det ble derfor avsatt en betydelig mengde med ressurser, som tabellen under viser, for å kunne betjene brukerstøttefunksjonen. I tillegg ble det også ansatt på midlertidig basis 12 personer i turnus til brukerstøttetjenester.

Målt i direkte kostnader tilknyttet brukerstøttefunksjonen, har direktoratet utgiftsført om lag 4,2 mill. kroner i 2017 i tilknytning til kjøp av konsulenttjenester, telefonisystem, IT-lisenser, IT-utstyr og lønn til midlertidig ansatte. I tillegg ble det utgiftsført om lag 0,1 mill. kroner i tilknytning til kjøp av konsulenttjenester for brukerstøttefunksjonen i 2016.

Oversikt over intern og ekstern ressursbruk knyttet til brukerstøtten (målt i antall arbeidstimer fordelt på ulike faser og år)

	Internt	Eksternt ¹⁰
2016: Planlegging	353	45
2016: Rekruttering	141	0
2017: Opplæring av 1. linje	88	1655
2017: Gjennomføring	2401	5430
Totalt	2983	7129

En analyse av type henvendelser til brukerstøtten viser at det gjennom hele året generelt var flere spørsmål om rutinerelaterte tema, enn juridiske spørsmål blant brukerne av brukerstøtten. Dette kan bety at det i fremtiden vil være nødvendig i noe større grad å fokusere på denne typen kompetanse i opplæringen av brukerstøtteressursene.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet mottok en klage på informasjonen som ble gitt fra direktoratets brukerstøtte vedrørende blinde og svaksynte rett til å peke ut en ekstra hjelper ved stemmegivningen. Klagen er behandlet og avslått av riksvalegstyret. Det er redegjort for klage og klagebehandling i Innst. 1 S (2017–2018).

Et viktig bidrag til veiledningen av kommunene og fylkeskommunene i valggjennomføring er valgmedarbeiderportalen.no. Portalen inneholder detaljert informasjon om regelverk, samt detaljerte beskrivelser av rutiner og praksis ved valggjennomføringen.

¹⁰ Midlertidig ansatte og ekstern konsulent

Portalen ble også benyttet til publisering av informasjon til kommunene og fylkeskommunene om viktige frister og annet det var grunn til å informere om fra sentralt hold.

Valgdirektoratet har målt aktiviteten på portalen gjennom hele valgåret blant annet for å kunne vurdere hvordan viktig informasjon kan publiseres på en mest hensiktsmessig måte. Fra midten av august til noen dager etter valgdagen 11. september hadde portalen totalt 177 362 sidevisninger. Valgdagen skilte seg ut med over 20 000 visninger. Dette viser at portalen er et relativt mye benyttet verktøy. Portalen er derfor en hensiktsmessig kanal for informasjon, råd og veiledning på temaer som brukerne kan ha nytte av i valggjennomføringen.

I undersøkelsen som ble sendt ut til alle landets kommuner og fylkeskommuner, har 96 pst. av kommunene og 87 pst. av fylkeskommunene definert valgmedarbeiderportalen.no som det foretrukne hjelpemiddelet for å få svar på spørsmål om valggjennomføringen. Dette støtter vurderingen av portalen som et nyttig verktøy.

Tilbakemeldingene i valggjennomføringsundersøkelsen viser at brukerstøtten ikke har hatt tilfredsstillende eller nødvendig kompetanse om det aktuelle temaet som brukeren har hatt behov for på det daværende tidspunkt. Det vises også til enkelte problemer ved for lange ventetider for å komme igjennom på telefon, eller for lange ventetider for å få svar på sine spørsmål.

Undersøkelsen viser likevel at 96 pst. av respondentene fikk tilstrekkelig veiledning ved behov fra direktoratet, og at 88 pst. av respondentene hadde en samlet vurdering av direktoratets tjenester som god eller svært god.

I tildelingsbrevet fra departementet for 2017 gis det følgende oppdrag under dette målet:

Oppdrag 1:

Valgdirektoratet skal utarbeide en risiko- og sårbarhetsanalyse knyttet til gjennomføringen av stortings- og sametingsvalget 2017, samt det ekstraordinære kommunestyrevalget. Departementet må involveres i dette for å fange opp det totale bildet. Risiko- og sårbarhetsanalysen vil gjennomgås på etatsstyringsmøte 1 i 2017, og vil være et sentralt punkt i statusmøter frem mot valget. Det skal også rapporteres på endringer i risiko- og sårbarhetsanalysen i kvartalsrapportene.

Valgdirektoratet leverte en egen rapport om risiko- og sårbarhet i valggjennomføringen 2017 ved første kvartalsrapportering til departementet. Rapporten ble utarbeidet i dialog med departementet, og den ble gjennomgått på etatsstyringsmøte 1 for 2017. Valgdirektoratet og departementet har videre hatt månedlige statusmøter for valget 2017, hvor risiko- og sårbarhetsanalyser for hver valghendelse med eventuelle endringer har vært på agendaen. Analysene har også vært inkludert i kvartalsrapportene.

Oppdrag 2:

Valgdirektoratet skal systematisere og tilgjengeliggjøre data fra EVA. Det skal også hentes inn informasjon fra kommunenes valggjennomføring i tråd med tidligere praksis. Det skal innhentes data om kommunenes tilfredshet og erfaringer med direktoratets tjenester, herunder opplæring, brukerstøtte, informasjon og bruken av EVA. Det vises til omtale av dette i instruksene. Dette oppdraget må sees i sammenheng med den eksterne evalueringen KMD vil få gjennomført, se oppdrag 4.

I sammenheng med den eksterne evalueringen gitt i oppdrag 4, har direktoratet tilgjengeliggjort data fra EVA. I tillegg har direktoratet gjennomført en undersøkelse blant alle landets kommuner og fylkeskommuner basert på tidligere undersøkelser utført av departementet, og som svarer ut punktene nevnt i oppdraget.

Valgdata har også vært tilgjengeliggjort jevnlig gjennom hele 2017. Statistisk sentralbyrå og Institutt for Samfunnsforskning har vært viktige mottakere av ulike typer valgdata som valglister, manntallsopplysninger, valgresultat, avkryssede

manntall og opplysninger om valgdeltakelse. Valgdata har for øvrig blitt tilgjengeliggjort for offentligheten på nettsidene valg.no, valgresultat.no og valglokaler.no, jf. mål 2.

Oppdrag 3:

Valgdirektoratet skal stille til rådighet data for beregning av partistøtte, både fra Stortinget og fra det ekstraordinære kommunestyrevalget i Tjøme og Nøtterøy. Spesifikasjon av databehovet, format for overføring og evt. behov for testoverføring, avklares nærmere mellom direktoratet og departementet.

Valgdirektoratet har levert data på egnet vis til departementet for beregning av partistøtte i tilknytning til stortingsvalget og det ekstraordinære kommunestyrevalget til Færder kommune.

Stortingets kontroll av valggjennomføringen

Riksvalgstyret er klageinstans for klager på valggjennomføringen som ikke vedrører stemmerett og retten til å avgi stemme. Riksvalgstyret har behandlet og avgjort 17 klagesaker om gjennomføringen av stortingsvalget i 2017. 15 saker ble behandlet i riksvalgstyrets møte 27. september 2017, jf. Innst. 1 S (2017–2018), og to saker ble behandlet i riksvalgstyrets møte 19. oktober 2017, jf. Innst. 29 S (2017–2018). Riksvalgstyret har i sin behandling av klagesakene sluttet seg til Kommunal- og moderniseringsdepartementets vurderinger, og har vedtatt at klagen ikke tas til følge i samtlige saker. Stortinget har ingen merknader til riksvalgstyrets avgjørelser i klagesakene.

Stortingets forretningsorden fastsetter at før det nye storting trer sammen, skal den forberedende fullmaktskomité levere en foreløpig innstilling til stortingets ordinære fullmaktskomité om alle valg- og fullmakts spørsmål som kan få innvirkning på sammensetningen av det nye stortinget. Den ordinære fullmaktskomité råder deretter stortinget til å godkjenne eller ikke å godkjenne valget på bakgrunn av den foreløpige innstillingen.

I Innst. 1 S (2017–2018) rådet den ordinære fullmaktskomiteen Stortinget til å godkjenne fullmaktene til samtlige valgte representanter. Stortinget gjorde vedtak i tråd med dette 6. oktober 2017. Det er ikke avdekket feil ved valggjennomføringen i 2017 som følge av riksvalgstyrets og fullmaktskomiteens kontroll av valget.

Mål 2: Velgerne har nødvendig informasjon om valg

«Informasjonsbehovet er stort hos både velgere, politiske partier og andre interessenter i forbindelse med valg. Valgdirektoratet skal sørge for tilstrekkelig, tilgjengelig og forståelig informasjon til de ulike målgruppene. Direktoratet skal videreutvikle verktøyene for formidling av informasjon om valg. I tillegg skal direktoratet også sørge for formidling av valgresultater på en egnet måte, og utarbeide og formidle en prognose.»

Kommunal- og moderniseringsdepartementet gir følgende styringsparametere under mål 2 i tildelingsbrevet for 2017:

- ✓ Antall brukere av ulike informasjonstiltak rettet mot velgere
- ✓ Antall brukere av valgresultat.no

Det redegjøres for styringsparameterne i den videre rapporteringen på direktoratets aktiviteter og resultater.

Målgruppene

I et valgår er det både et behov og et ønske om å nå så mange velgere som mulig med relevant og nødvendig informasjon om valg. Det er blant annet viktig at velgere får den praktiske informasjonen de trenger for å kunne avgi sin stemme. Politiske partier, media, kommuner og andre interessenter er også viktige målgrupper som skal nås med både spesifikk og generell informasjon om valg.

Informasjon til ulike målgrupper starter tidlig i valgåret, og øker i omfang jo nærmere valgdagen kommer. Det er et særlig stort informasjonsbehov i stemmegivningsperioden fra tidligstemmegivningen starter 1. juli frem til og med selve valgdagen.

Å sørge for at de ulike målgruppene får tilstrekkelig, tilgjengelig og forståelig informasjon innebærer at budskap må gis på flere plattformer, i ulike kanaler og med ulikt språk og form. Meningsinnholdet skal være

det samme, men hver målgruppe må nås på måter som er særskilt tilpasset dem. Valgdirektoratet benyttet derfor flere ulike kommunikasjonsiltak for å nå de ulike målgruppene.

Velgerne er hovedmålgruppen for direktoratets informasjonsarbeid. Det er samtidig de følgende gruppene av stemmeberettigede med den laveste valgdeltakelsen, som skal prioriteres i direktoratets kommunikasjonsiltak:

- 1) Første- og annengangsvelgere (18-25 år)
- 2) Velgere med innvandrerbakgrunn
- 3) Velgere med behov for særskilt tilrettelagt informasjon

Det legges samtidig til grunn at velgere utenfor disse gruppene, samt media og andre interessenter, også nås via de samme tiltakene.

Kommunikasjonstiltak

For å best mulig nå alle målgruppene gjennomførte Valgdirektoratet en rekke kommunikasjonsiltak opp mot valgene i 2017. De viktigste tiltakene var å:

- Lansere nye valg.no og knytte valglokaler.no og valgresultater.no tett opp til denne siden.
- Bruke sosiale medier strategisk i stemmeperioden.
- Gjennomføre kampanje rettet mot unge velgere.
- Sørge for viktige kunngjøringer i papiraviser og nettaviser.

- Tilgjengeliggjøre informasjonsbrosjyrer på flere språk.
- Sende valgkort til alle velgere.

I juni 2017 ble den nye versjonen av valg.no lansert. valglokaler.no og valgresultat.no ble også knyttet opp til valg.no. Dermed var all valginformasjon på ett sted, noe som gjorde det lettere for velgerne å finne akkurat den informasjonen de ønsket.

valg.no var, og er, direktoratets hovedplattform for informasjon til velgerne. Nettsiden inneholder informasjon og fakta om valg og valg gjennomføring, og har som mål å gi velgerne nødvendig kunnskap på en så enkel og rask måte som mulig. Den viktigste velgerinformasjonen om sametingsvalget ble publisert på valg.no. Ellers ble det henvist til Sametingets nettsider som hovedplattform for informasjon om sametingsvalget.

For å sikre at velgerne på en enkel måte skal kunne finne fram til valglokaler for å få avlagt sin stemme, ble nettsiden valglokaler.no en del av den nye versjonen av valg.no. Her fikk velgerne en oversikt over valglokaler i nærheten av der de var, eller de kunne søke opp valglokaler andre steder.

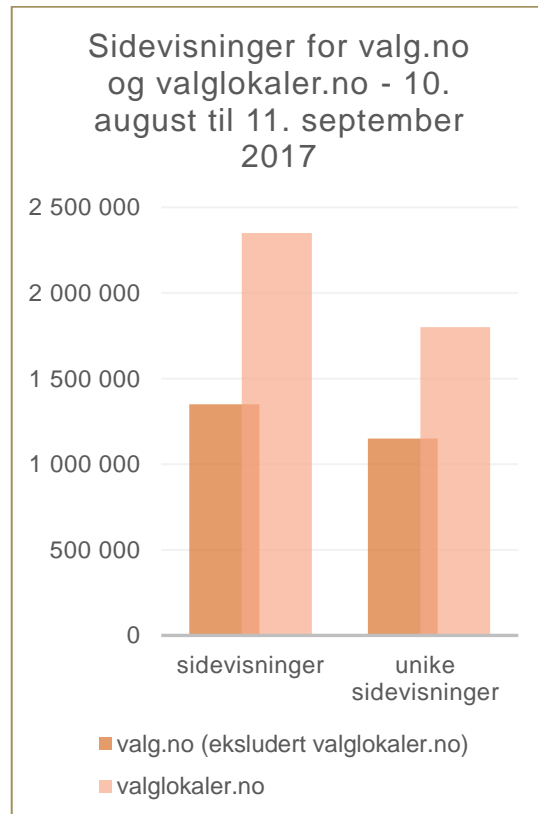
Valgdirektoratet sørget også for formidling av valgresultater, samt utarbeidet og formidlet en prognose på valgdagen, via nettsiden valgresultat.no.

Prognoser for årets valg ble i henhold til plan gjort tilgjengelig for de relevante medieaktørene kl. 19.30 på valgdagen, og kl. 21 for allmennheten gjennom valgresultat.no. De var i bruk frem til kl. 02 natt til 12. september.

Prognosemodellen traff bra på årets valgresultater, og ga fra starten drøyt 30 pst. bedre anslag på valgresultatet enn det ville ha gjort å kun benytte faktiske opptalte stemmer ved det tidspunktet.

Det har vært gjennomført målinger om antall sidevisninger i portalene. Disse gir et bilde av både den samlede trafikken på portalene og hvilke områder det er mest interesse for.

Figuren viser antall sidevisninger for valg.no og valglokaler.no

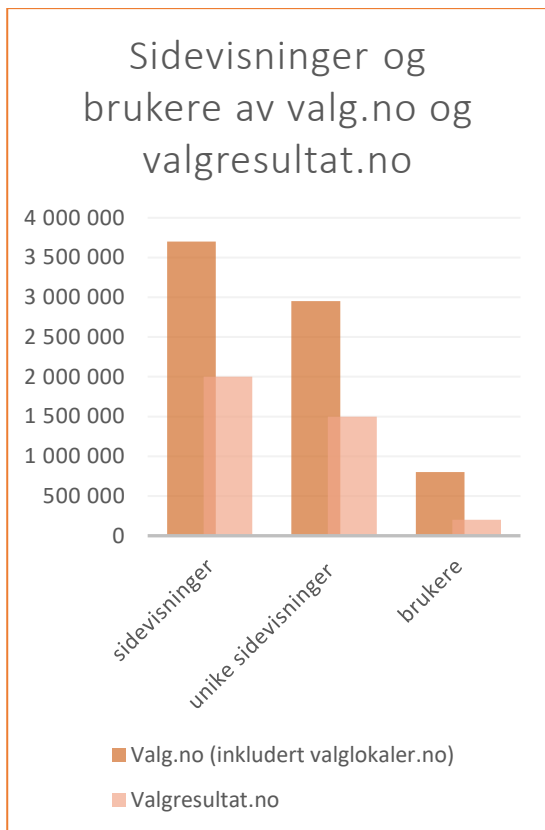

Målinger viser at valg.no i stemmegivningsperioden innenriks, det vil si i perioden 10. august til og med 11. september, hadde om lag 1,35 mill. sidevisninger¹¹. Det var særlig artikler som omhandler velgerne selv som ble mest lest, men også andre valgfagligorienterte artikler ble lest.

valglokaler.no hadde 2,35 mill. (1,8 mill. unike) sidevisninger. Målinger viser at disse sidevisningene fordelte seg forholdsvis jevnt mellom sidene som informerte om forhåndsstemmelokaler og valgdagslokaler.

Figuren viser sidevisninger på og brukere av valg.no og valgresultat.no.

¹¹ Valgdirektoratet viser til både sidevisninger og unike sidevisninger i denne rapporten. Forskjellen på disse er at sidevisninger er det totale antall visninger av siden, mens unike sidevisninger samler antall sidevisninger på en side gjort i samme økt av samme bruker.

valgresultat.no hadde i underkant av 2 mill. sidevisninger, men denne var ikke operativ før klokken 21 på valgdagen. Siden hadde 196 410 unike brukere i perioden 11. til 13. september. Det var flest samtidige brukere inne på nettsiden klokken 22 på valgdagen (i overkant av 42 000 brukere).

Totalt hadde valg.no, inkludert valglokaler.no, 3,7 mill. sidevisninger. Legger man til valgresultat.no, hadde direktoratet om lag 5,7 mill. sidevisninger og nærmere 1 mill. brukere på sine nettsider i valgperioden.

Oversikten over antall sidevisninger gir direktoratet et godt grunnlag for å vurdere hva slags type informasjon velgerne etterspør, og når det er nødvendig at den relevante informasjonen publiseres. Analysene vil bli benyttet i publiseringsplanen for neste valg.

Sosiale medier

Valgdirektoratet har profil på Facebook og Twitter. Disse sosiale medier-profilene ble rustet opp og klargjort for høstens valg. Det innebar deriblant verifisering av kontoene, samt rydde i informasjon som lå tilgjengelig. På Facebook ble profilen også oppgradert til å ha et mer formelt uttrykk. Facebook fungerte som et godt sted å videreformidle informasjon fra valg.no på en mer tilpasset måte for

målgruppen. Her var også bilder og video mer viktig for å få fram budskapet. Facebookprofilen ble tilrettelagt for valg 2017, og fikk en profil som var mer i samsvar med valg.no sin grafiske profil. Det var en del henvendelser fra velgere på Facebook, og disse kom både på den offentlige veggen, men også i Messenger som privat melding. Det var spørsmål som «hvor kan jeg stemme» og «hvordan får jeg gjort det fra der jeg er».

På valgdagen 11. september var det registrert 4627 følgere av direktoratet på Facebook. Målinger viser at kontoen hadde en rekkevidde på nær 300 000 personer gjennom både betalte tiltak og gjennom organisk spredning.

Twitterkontoen skal først og fremst være en videreformidler av informasjon. Det ble publisert en del twittermeldinger fra publiseringer på valg.no, og noen selvstendige meldinger som påminnelser om frister og lignende. I løpet av sommeren ble det stadig større krav til å svare ut henvendelser av en mer formell karakter på Twitter, og dette var ikke mulig å etterkomme. Twitter som kanal har begrensninger som gjør at direktoratet ikke kan svare ut kompliserte henvendelser.

Det ble registrert 873 følgere av direktoratets twitterkonto, og i forhåndsstemmeperioden var det 1800 visninger hver dag i gjennomsnitt. På valgdagen steg antallet visninger til i underkant av 10 000. Den mest sette meldingen fra direktoratet på Twitter var «Nå er det opp til deg» fra 10. august med 10 597 visninger.

Kampanje

Valgdirektoratets informasjonskampanje skulle treffe de målgruppene som er særskilt prioritert: Unge velgere, innvandrere og de med behov for tilrettelagt informasjon. Målet var å få folk til å stemme, og gi enkle budskap. Kampanjen var digital, og ble publisert via Facebook og Instagram. I tillegg ble kampanjen synlig i større aviser, regionaviser og finn.no gjennom digitale plattformer.

Kampanjen var todelt. En del dreide seg om bilder og tekst som ble presentert på mobile flater, desktop og utendørs, mens den andre delen var tre korte filmer som gikk på sosiale medier.

I hvilken grad kampanjen traff målgruppen gjennom utendørs «markedsføring» er uvisst, da dette ikke er målbart. Kampanjen totalt i bilder på desktop og

mobil hadde 15 669 671 visninger, 2 047 724 unike visninger, og 126 232 klikk.

Tre generelle filmer ble rettet mot gruppene «Unge 18-25», og «Unge 18-30 med et annet språk enn norsk og engelsk» på Facebook og Instagram. Størrelsen på målgruppene var 670 000 personer i «Unge 18-25», og 80 000 personer i målgruppen «Unge 18-30 med et annet språk enn norsk og engelsk». Tall fra mediebyrået viser at kampanjen nådde 90 pst. av de i den første kategorien og 84 pst. av de i den andre kategorien. Dette er langt over gjennomsnittet for denne typen kampanjer.

Kunngjøringer

I løpet av valgåret publiseres informasjon hvor det er viktig at bredden av befolkningen nås samtidig. Da benyttes også kunngjøringer i papiraviser. Det er fem kunngjøringer fra direktoratet som publiseres i den såkalte riksrunden, det vil si alle landets større regionaviser, noen lokalaviser samt riksaviser. Det er stor sannsynlighet for at grupper som ellers ikke nås, får informasjonen gjennom kunngjøringene. Sametingsvalget ble nevnt i alle kunngjøringer og offentlige publiserings. Noen kunngjøringer ble også publisert på samisk.

Informasjonsbrosjyrer

Valgdirektoratet utarbeidet og tilgjengeliggjorde informasjonsbrosjyrer på ti forskjellige språk. Informasjonsbrosjyrene inneholdt samme informasjon som alle stemmeberettigede får sammen med valgkortet sitt. Integrerings- og mangfolddirektoratet bidro med kunnskap og anbefalinger om hvilke språk som var mest aktuelt å oversette til for å nå de gruppene som enten er vanskeligst å nå, har lavest valgdeltakelse eller flest nye stemmeberettigede.

Alle kommuner, fylkeskommuner, interesseorganisasjoner og politiske partier fikk mulighet til å bestille brosjyrer og dele disse ut på egne arenaer.

Valgkort

Valgkortene som sendes direkte hjem til hver velger har en informasjonsfolder festet til valgkortet. Her kan man lese hvor man kan stemme, hvordan man gjør det, hvem som har stemmerett og hva man må ha med seg. I tillegg er det spesifikk informasjon til hver enkelt velger om hvor han/hun kan stemme, og

åpningstider på valgdagen. Det ble sendt ut om lag 3,6 mill. valgkort til velgere i 2017.

Videreutvikling

Det er påbegynt et arbeide for å få valg.no bedre tilpasset et mellomvalgsår, og dermed systematisere informasjonen fra tidligere valg og tilrettelegge for kommende valg.

Mot slutten av 2017 ble effekten av de ulike kommunikasjonstiltakene kartlagt. Det har først og fremst blitt innhentet tall på antall brukere av tiltakene, herunder klikk på nettsider, aktivitet på sosiale medier, omfang av utlevert materiale, rekkevidde for ulike kanaler og annet tallmateriale.

Tallene viser at det er bredde i hvem som får informasjonen, og at det er viktig å spre budskapet flere steder for å nå den fragmenterte gruppen. Ved å benytte både papiraviser, digitale kanaler, plakater i bybildet, valgkort i posten og trykte brosjyrer er det stor sannsynlighet for å lykkes med dette.

Tilskudd til informasjonstiltak ved stortings- og sametingsvalget 2017

Valgdirektoratet forvalter på vegne av Kommunal- og moderniseringsdepartementet en tilskuddsordning til informasjonstiltak ved valg. Målet med tilskuddsordningen er å øke stemmeberettigedes kunnskap om valget og/eller øke valgdeltakelsen. Organisasjoner og andre aktører, herunder kommuner og fylkeskommuner i ekstraordinære tilfeller, som ønsker å bidra til å nå målet med ordningen kan søke om tilskuddsmidler.

Alle typer tiltak som er egnet til å oppnå formålet kan støttes, og det ble i Prop. 1 S (2016–2017) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet, jf. Innst. 16 S (2016–2017), bevilget 5,2 mill. kroner til ordningen over kap. 578, post 70. Gjennom en tilleggsbevilgning i Prop. 16 S (2017–2018) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet, jf. Innst. 87 S (2017–2018), ble bevilgningen til ordningen økt med 405 000 kroner til totalt 5,6 mill. kroner.

Fristen for å søke om tilskuddsmidler var på senhøsten 2016, og direktoratet mottok 122 tellende søknader¹² fra ulike aktører, tilsvarende om lag 31 mill. kroner. Prioriteringen av søknader resulterte i 16 tilskuddsmottakere, som alle gjennomførte ulike

¹² Noen søkere sendte samme søknad flere ganger. Tellende søknader inkluderer derfor ikke disse.

tiltak i løpet av 2017. Tilskuddsmidlene ble utbetalt fra direktoratet fortløpende i tråd med tiltakenes finansieringsplaner i perioden mars til oktober 2017.

Oversikt over mottakere av tilskudd til informasjonstiltak ved stortings- og sametingsvalget 2017

Tilskuddsmottaker	Prosjekt	Målgruppe	Tilskuddsbeløp
Burheim Illustrasjon og Interiør	Tegneseriehefte	Ungdom	84 000
Eldorado Oslo AS	Ulike informasjonstiltak	Innvandrere	750 000
Farsund kommune	SMS-varsling	Ungdom/innvandrere	100 000
Groruddalen Frie Filmere	Sosiale medier	Ungdom	50 000
Innvandrerens Landsorganisasjon	Ulike informasjonstiltak	Innvandrere	400 000
Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner	Ulike informasjonstiltak	Ungdom	850 000
MiRA Ressurssenter for kvinner med minoritetsbakgrunn	Ulike informasjonstiltak	Innvandrere	400 000
NATT&DAG AS	Web-tv/ magasin/sosiale medier	Ungdom	500 000
Nordic Screens AS	Sosiale medier	Ungdom/innvandrere	1 141 500
Norges Blindforbund Buskerud	Informasjonshefte	Velgere med behov for særlig tilrettelagt informasjon	20 000
Norges Bygdeungdomslag	Ulike informasjonstiltak	Ungdom	170 000
Norsk Folkehjelp Oslo	Ulike informasjonstiltak	Innvandrere	170 000
Stiftelsen Klar Tale	Magasin	Velgere med behov for særlig tilrettelagt informasjon	459 000
Stiftelsen Mela	Ulike informasjonstiltak	Innvandrere	380 000
Utrop AS	Magasin/sosiale medier	Innvandrere	80 000
Vestfold Frie Filmere	Sosiale medier	Ungdom	50 000
SUM			5 604 500

Mål 3: God tilgjengelighet ved valg

«God tilgjengelighet for alle velgere uavhengig av funksjonsevne er et viktig demokratisk prinsipp. Valgdirektoratet skal bidra til at kommunene sørger for at alle valglokaler er tilgjengelige for alle velgere og legge til rette for at kommuner og fylkeskommuner bruker universelt utformet valgutstyr og materiell. Det er også viktig å legge til rette for stemmegivning utenfor landets grenser, og Valgdirektoratet skal sørge for at det er mulig å avgi stemme på utenriksstasjoner og andre aktuelle steder i utlandet.»

Kommunal- og moderniseringsdepartementet lister opp følgende styringsparametere under mål 3 i tildelingsbrevet for 2017:

Styringsparametere:

- ✓ Antall kommuner som har kjøpt universelt utformet valgutstyr
- ✓ Antall valglokaler kommunene selv oppgir som tilgjengelig for alle

Det redegjøres for styringsparameterne i den videre rapporteringen på direktoratets aktiviteter og resultater.

Tilgjengelige valglokaler og universelt utformet valgutstyr- og materiell

Valgdirektoratet har i 2017 informert kommunene, blant annet på opplæringsamlingene og på valgmedarbeiderportalen.no, om betydningen av god tilgjengelighet for alle velgere, og hva som gjør et valglokale tilgjengelig for alle velgergrupper. Det er også informert om de krav som stilles i lovverk.

Valgdirektoratet har gitt råd til kommunene om hvordan de bør benytte valgutstyr og valgmateriell for å tilpasse valglokalene for alle velgergrupper. Det er også sørget for at kommunene enkelt kan kjøpe inn nytt, tilrettelagt utstyr for å oppnå dette formål.

Det ble i den sammenheng inngått avtale mellom direktoratet og en leverandør for valgutstyr, for å sikre god tilgang på universelt utformet valgutstyr for kommunene.

Et rekordstort antall kommuner valgte å oppgradere sitt valgutstyr i 2017. Noe av årsaken til dette kan være utsending av informasjon til de valgansvarlige i kommunene, stor vekt på synliggjøring av løsninger hos leverandøren og enklere bestillingsløsninger gjennom nettbutikken valgutstyr.no. I tillegg hadde bedriften en informasjonsstand med presentasjon av utstyret under en av direktoratets opplæringsamlinger, slik at utstyr og løsninger ble gjort kjent for kommunene.

Totalt bestilte 319 kommuner universelt utformet valgutstyr for om lag 8,7 mill. kroner i 2017, og det ble produsert og distribuert om lag 58 tonn med utstyr fordelt på over 21 000 artikler. Det ble blant annet levert 1049 valgavlukker og 675 valgurner. Leverandøren mottok svært få reklamasjoner eller meldinger om feil og mangler på det leverte utstyret, og direktoratet antar at disse forhold samlet tilsier at kommunene i det store og hele har vært fornøyde med både presentasjon, produkter og løsning for bestilling.

I undersøkelsen som direktoratet sendte ut kort tid etter valgdagen, oppgir 90 pst. av de kommunene som svarte at samtlige (100 pst.) av deres valglokaler i forhåndsstemmeperioden hadde ett eller flere valgavlukker som var tilpasset personer med funksjonsnedsettelse. På det samme spørsmålet

vedrørende valgdagen reduseres imidlertid resultatet til 70 pst.

Dette viser at nesten samtlige kommuner som har svart på direktoratets undersøkelse oppfyller lovens ordlyd om at «Stemmegivningen skal foregå i egnet og tilgjengelig lokale.» i forhåndsstemmeperioden, mens resultatet er vesentlig lavere på valgdagen.

Årsaken til ulikheten kan være at de fleste kommuner benytter færre valglokaler i forhåndsstemmeperioden enn på valgdagen, og at det dermed er enklere å oppfylle kravet om tilgjengelighet i forhåndsstemmeperioden.

Valgdirektoratet vil derfor fortsette arbeidet med å understreke overfor kommunene det demokratiske prinsippet om god tilgjengelighet for alle velgere uavhengig av funksjonsevne, og fortsette å veilede og bistå kommunene i arbeidet med å gjøre alle valglokaler fullt tilgjengelige for alle velgere.

Utenriksstemmegivning

Valgdirektoratet har også sørget for at velgere kan avgi sin stemme utenriks. For at stemmeberettigede bosatt i utlandet, eller stemmeberettigede som oppholder seg i utlandet i perioden for stemmegivning, skal ha mulighet til dette, har direktoratet og Utenriksdepartementet i forkant av stemmegivningsperioden sammen sendt ut nødvendig valgmateriell til om lag 300 utenriksstasjoner, honorære konsulat og andre oppnevnte stemmemottakere plassert over hele verden for stemmemottak.

Det er sendt ut både informasjonsplakater rettet mot velgere, stemmesedler og veiledningsmateriell til stemmemottakere for å legge til rette for at disse utfører sitt oppdrag i tråd med reglene for valggjennomføring. Det ble også publisert en oversikt på nettsiden valg.no om hvor, og informasjon om hvordan, velgere fra og med 1. juli i valgåret kan stemme i utlandet.

Kommunenes registrering av innkomne utenriksstemmegivninger i EVA viser at det ble avlagt nærmere 12 000 stemmer i utlandet i 2017. Sammenstilt med omfanget av bestillinger på valgmateriell, og det faktum at flere utenriksstasjoner, honorære konsulater og stemmemottakere i valgperioden også etterbestilte valgmateriell grunnet stor pågang, bekrefter dette at mange stemmeberettigede velger å benytte seg av adgangen til utenriksstemmegivning når de oppholder seg utenlands i stemmegivningsperioden.

Redegjørelse for, analyse og vurdering av ressursbruk

Valgdirektoratets bevilgning øker ved hvert valgår. Dette skyldes vesentlig større kostnader i tilknytning til valggjennomføringen, blant annet ved utvidet drift av EVA, opplæring av kommuner og fylkeskommuner, brukerstøtte, produksjon og utsendelse av valgmateriell og informasjons- og kommunikasjonsarbeid.

I 2017 har direktoratet hatt en total ramme på 108,2 mill. kroner. Valgdirektoratet har i 2017 et mindreforbruk på 7,0 millioner kroner. Avviket skyldes at utgiftene til valggjennomføringen ble lavere enn forventet.

Siden etableringen i 2016 har direktoratet hatt hovedfokus på å kunne håndtere valget i 2017 på en sikker og effektiv måte. Med en nyetablert organisasjon og mange nyansatte var dette en stor oppgave og utfordring. Ved estimering av ressursbehovet ble tidligere erfaringer ved valggjennomføring lagt til grunn, og bruken av eksterne konsulenter ble videreført.

Intern kompetanse, samt systematisk arbeid med planverk, medførte imidlertid et mindre behov for innleie av eksterne konsulenter til forvaltning og utvikling av EVA. Kostnadene til konsulenttjenester ble derfor betydelig lavere enn forventet. I tillegg ble det også vesentlig mindre forbruk av overtid enn forventet. Samlet sett resulterte dette i betydelig mindre utgifter til ressursbruk enn det som var budsjettet. Denne erfaringen gav også nyttig kunnskap om direktoratets ressurser og kapasitet, og begrunner en vurdering om at direktoratet har de nødvendige ressurser for å gjennomføre planlagte aktiviteter i 2018.

Valgdirektoratets produksjon og distribusjon av valgmateriell har også bidratt til mindreforbruket. Gjennom bruk av eksisterende rammeavtaler hos DSS, og gjennom inngåelse av nye avtaler i direktoratet, ble tjenestene effektivisert og kostnadsnivået kuttet. Utgiftsnivået for disse

tjenestene ble dermed lavere enn antatt ved budsjettering.

Det ble i 2017 også budsjettet med en betydelig kostnad tilknyttet utvikling av e-læring for valgmedarbeidere. Utredning og utvikling av et slikt konsept krever imidlertid betydelige interne ressurser, og direktoratet valgte derfor å nedprioritere dette arbeidet til fordel for valggjennomføringen. Denne nedprioriteringen bidro også til et lavere behov for innleide ressurser i valggjennomføringen. Arbeidet med e-læring er derfor forskjøvet til 2018.

Samlet vurdering av måloppnåelsen i henhold til samfunnsoppdraget og regnskapsresultatet totalt

I tildelingsbrevet fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet er direktoratet gitt som overordnet prioritert oppgave å bidra til et velfungerende demokrati ved å opprettholde befolkningens tillit til valggjennomføringen. Valgdirektoratet skal videre bidra til en korrekt og tillitvekkende gjennomføring av stortings- og sametingsvalget, samt det ekstraordinære kommunestyrevalget til Færder kommune.

Valgdirektoratet har gjennom 2017 jobbet målrettet og strukturert med å bistå kommunene og fylkeskommunene med gjennomføringen av de tre valghendelsene, og har med det vært en vesentlig bidragsyter til å sikre et valgresultat basert på en korrekt gjennomføring i tråd med demokratiske prinsipper. Dette støttes også av tilbakemeldinger mottatt i forbindelse med ulike evalueringer av direktoratets innsats i 2017.

Det er også direktoratets opplevelse at kommunene og fylkeskommunene på en tilfredsstillende måte har fullført sitt samfunnsoppdrag for å sikre et velfungerende demokrati.

Valgdirektoratet vurderer at gjennomføringen av de tre valghendelsene i 2017 er utført på en tillitvekkende måte, og at befolkningens tillit til valggjennomføringen er opprettholdt.

De tre målene for direktoratets arbeid i 2017, definert i tildelingsbrevet fra departementet, vurderes på denne bakgrunn som oppnådd. Valgdirektoratet har bistått med å gjennomføre et korrekt og sikkert valg med tillit i befolkningen, og velgerne er gitt nødvendig informasjon om valg for å kunne avlegge sin stemme.

Regnskapstall for 2017 viser at direktoratet har løst sine oppgaver for året i samsvar med sin bevilgning. Til årsrapporten følger en detaljert oversikt over regnskapsåret 2017, og oversikten redegjør for de utgifter direktoratet har hatt i tilknytning til forvaltningen av de tillagte oppgaver.

Målt opp mot disse oppgavene, og resultatet av de aktivitetene som direktoratet har gjennomført i løpet av 2017, vurderes regnskapsresultatet å være i tråd med de forutsetninger og forventninger som man med rimelighet kan forvente av direktoratet. Samlet vurderes det dermed at målene for 2017 i henhold til direktoratets samfunnsoppdrag og regnskapsresultat er oppfylt.

Evalueringer

«Departementet vil få gjennomført en ekstern evaluering av valggjennomføringen. Evalueringen skal i tillegg til å kartlegge viktig informasjon om gjennomføringen av valget, også bidra til utvikling og forbedring av målstruktur og styringsparametere for Valgdirektoratet ved fremtidige valg.»

Valgdirektoratet gjennomførte kort tid etter valgdagen en enkel undersøkelse om valggjennomføringen generelt, samt direktoratets tjenester til kommunene og fylkeskommunene. Valggjennomføringsundersøkelsen ble sendt ut til de valgansvarlige i alle landets kommuner og fylkeskommuner, og 79 pst. av de spurte fullførte undersøkelsen.

Undersøkelsen viste at det store flertallet av de valgansvarlige var fornøyd med tjenestene som direktoratet hadde levert gjennom 2017, men det fremkom også mange forslag til forbedringer. Resultatene fra undersøkelsen vil derfor være et viktig bidrag inn i direktoratets arbeid med å styrke og tilrettelegge tjenestene i enda større grad, slik at kommunene og fylkeskommunene skal stå enda bedre rustet til å oppfylle sine plikter og sitt lovpålagte ansvar ved fremtidige valg.

På oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet har et eksternt analysebyrå gjennomført en mer omfattende evaluering av valget i 2017, herunder de tjenestene som ble produsert av direktoratet. Byrået har gjennom datainnsamling, undersøkelser og intervjuer kartlagt og analysert valggjennomføringen på både lokalt og sentralt myndighetsnivå. Valgdirektoratet har i denne sammenhengen også blitt tildelt oppgaver fra departementet, jf. oppdrag 4 beskrevet under.

Oppdrag 4:

Valgdirektoratet må bistå departementet i spesifisering av oppdraget og samarbeid med leverandør. Departementet vil ta initiativ til en arbeidsgruppe om dette. Opplysningene nevnt under punkt 3.1 og oppdrag skal koordineres med og tilgjengeliggjøres for bruk i denne evalueringen.

Valgdirektoratet har i 2017 bistått departementet i den forberedende fasen av spesifiseringen av det nevnte evalueringsoppdraget. Valgdirektoratet har også overlevert relevant data og statistikk på forespørsel til analysebyrået, for å legge forholdene til rette for en så godt belyst evaluering som mulig. Det har vært viktig for direktoratet å bistå med all tilgjengelig informasjon for å sikre dette, herunder uttrekk av relevant statistikk fra EVA og resultatene fra direktoratets egen valggjennomføringsundersøkelse.

IV. Styring og kontroll i Valgdirektoratet

Valgdirektoratet skal videreføre arbeidet med å få på plass en organisasjon som er i stand til å ivareta sine oppgaver. Dette gjelder kompetanseoppbygging og å sikre god kommunikasjon og informasjon.

Det er gitt felles føringer for områdene lærlinger, effektivisering og arbeid med samfunnsikkerhet.

Valgdirektoratet har i 2017 videreført arbeidet med oppbygging og utvikling av direktoratets interne virksomhet, arbeidsmiljø og samhandling.

Forhold i virksomheten

Risikostyring

Valgdirektoratet har arbeidet for at risikostyring skal være en integrert del av direktoratets styring og kontroll, og har følgelig brukt risikovurderinger som et verktøy i mål- og resultatstyringen. Valggjennomføring er direktoratets kjernevirksomhet, og 2017 var valgår. Valgdirektoratet har ut fra dette, og i samråd med Kommunal- og moderniseringsdepartementet, rapportert på risikostyring knyttet til valggjennomføringen. Risiko- og sårbarhetsanalyse knyttet til de tre valghendelsene 2017 har vært tema ved de faste månedlige statusmøtene med departementet.

Valgdirektoratets overordnede prioritering i 2017 har vært å bidra til korrekt og tillitvekkende gjennomføring av stortings- og sametingsvalget og det ekstraordinære kommunestyrevalget til Færder kommune. Valgdirektoratet har derfor satt arbeidet med risiko- og sårbarhetsvurderinger inn i styringsregimet for de tre valghendelsene, slik det er skissert i kap. III.

I dette arbeidet er det tatt utgangspunkt i hvert enkelt tjenesteområde for valggjennomføringen, så

som opplæring, veiledning, valginformasjon, valgmateriell og EVA. Eventuelle uønskede hendelser for hvert tjenesteområde ble identifisert, og konsekvensene av disse ble vurdert.

Risikoreduserende tiltak ble iverksatt i de tilfeller der risikoen ble vurdert som for høy, med særlig fokus på de uønskede hendelsene med stor potensiell konsekvens for valggjennomføringen. Etter iverksatte risikoreduserende tiltak, ble gjenværende risiko vurdert som akseptabel eller uakseptabel. Alle gjenværende risiker har deretter blitt aggregert til et samlet nivå for alle valghendelsene, og tatt inn i virksomhetens samlede risikovurdering.

Status Internkontroll

I 2017 har direktoratet utviklet et system for styring og kontroll i tråd med Direktoratet for økonomistyring (DFØ) sin veiledning for internkontroll. På grunnlag av overordnede krav og føringer ble det utarbeidet policyer og retningslinjer, prosedyrer og prosessbeskrivelser for direktoratet. Arbeidet videreføres i 2018 ved å forankre og implementere internkontrollsystemet i organisasjonen.

Oppfølging fra Riksrevisjonen.

Valgdirektoratet har et godt samarbeid med Riksrevisjonen. Det er gjennomført møter i oktober 2017 og i februar 2018 i forbindelse med regnskapet for 2017. Riksrevisjonen har foreløpig ingen merknader til årsregnskapet.

Informasjonssikkerhet

Korrekt og troverdig informasjon om valg har stor verdi og interesse i offentligheten. God sikkerhet rundt kritisk informasjon blir stadig viktigere.

Valgdirektoratet har fra sin oppstart samarbeidet godt med Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), og deler en andel infrastruktur med de. Det er etablert felles sikkerhets-/risikoarbeid på en rekke områder, herunder et samarbeid med Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM). For å avdekke eventuelle svakheter gjennomførte NSM penetrasjonstester mot begge virksomhetene samtidig i 2017.

Det ble også gjennomført tester mot det som finnes av infrastruktur for de sentrale valgsystemene. Testene ga viktige funn som ble fulgt opp.

Valgdirektoratet har gjennom valgåret hatt en god dialog med Politiets sikkerhetstjeneste (PST), som har gitt råd om hvordan direktoratet bør prioritere sin oppmerksomhet.

Valgdirektoratet har bygget opp en moderne infrastruktur fordelt over geografisk ulike og uavhengige lokasjoner. Miljøene for utvikling og produksjonsdrift av valgsystemene er separert, og direktoratet besørger drift i helt egen regi for alle tjenester som innehar informasjon det er viktig å sikre.

Utvikling, forvaltning og drift av EVA

Valgadministrasjonssystemet EVA har vært gjennom flere valg, og må kunne anses som et modent støttesystem. EVA må allikevel utvikles videre for å være i takt med endrede behov hos brukerne, i takt med behov i befolkningen og i takt med den generelle teknologiutviklingen.

Den største forbedringen i systemet for valget 2017 var en enklere og mer brukervennlig håndtering av grunnlagsdata. På grunn av kommunereformen har det også vært lagt vekt på å sikre god støtte til samtidig avviking av stortingsvalg og kommunestyrevalg. Det er også foretatt en grundig kvalitetssikring av modellen for prognoser som benyttes på valgkvelden.

Personalmessige forhold

Endring i struktur

Valgdirektoratet har i 4. kvartal gjennomført en strukturell endring. Begrunnelsen for endringen er å

få tilpasset en mer hensiktsmessig fordeling av tjenesteområder, og en bedre utnyttelse av personell. Valgfaglig avdeling har også byttet navn til «Avdeling for valg», og avdeling for valggjennomføring har byttet navn til «Avdeling for valgssystemer»

Internkommunikasjon og arbeidsmiljø

Internkommunikasjon er en viktig faktor for å opprettholde et godt arbeidsmiljø. Intranettportalen Kilden har vært hovedkanalen for informasjon og dokumenthåndtering i direktoratet. Valgdirektoratet har i etterkant av valget 2017 jobbet med å forbedre kommunikasjonen på tvers av avdelingene, og mellom ledelsen og de ansatte.

Det er opprettet et samarbeidsforum sammensatt av representanter fra arbeidsgiversiden, fagorganisasjonene og verneombudet. Forumet har møtte annen hver måned, og det er behandlet 18 saker innen fagområdet for HR, arbeidsmiljø og lønn.

I tillegg er det avholdt månedlige allmøter med felles informasjon og status fra avdelingene. Avdelingene har også gjennomført regelmessige fagmøter.

Direktoratet har inngått en lokal IA-avtale med NAV arbeidslivsentre i Vestfold, og utarbeidet lokal IA handlingsplan for virksomheten med vekt på forebyggende arbeid.

Valgdirektoratet inngikk avtale med Stamina Helse om bedriftshelsetjeneste fra juli 2017 i samme rammeavtale som Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Det har blitt gjennomført et oppstartsmøte og en «HMS grovkartlegging», som skal fungere som et grunnlag for HMS-arbeidet i 2018.

Valgdirektoratet har i 2017 videreført arbeidet med å utvikle organisasjonen og arbeidsforholdene for den enkelte ansatte.

Det er gjennom året foretatt fem ansettelsler, med henholdsvis fire innen drift og utvikling av valgsystemet og en innen kommunikasjon. Det har vært viktig å fortsette arbeidet med å rekruttere og sikre kompetansen innen systemutvikling. Direktoratet jobber kontinuerlig med effektiv ressursutnyttelse i hele organisasjonen.

Valgdirektoratet har igjennom rekrutteringsprosesser og personalpolitiske retningslinjer tatt hensyn til likestilling og mangfold. Direktoratet viser for øvrig

utfylt vedlegg «Statlige virksomheters likestillingsredegjørelser etter aktivitets- og rapporteringsplikten».

I tildelingsbrevet stilles det to krav for 2017:

- 1. Dersom KMD stiller kompetanse til rådighet gjennom utlånsavtaler, skal direktoratet benytte dette på en hensiktsmessig måte. Valgdirektoratet må også etterspørre og benytte øvrig kompetanse departementet besitter på en strukturert og planmessig måte.**

Valgdirektoratet har hatt et tett og nært samarbeid med departementet på både det valgfaglige området og på området kommunikasjon/media. En ansatt på utlån fra departementet er overført permanent til direktoratet fra og med 1. januar 2018, og har sine arbeidsoppgaver i avdeling for valg.

- 2. For å sikre godt omdømme og tillit i virksomheten, er det viktig at direktoratet har stor åpenhet om sin virksomhet mot allmenheten og media. Det vil også være avgjørende med gode kvalitetssikringsrutiner på kommunikasjon og informasjon.**

Valgdirektoratet ønsker å ha stor åpenhet om direktoratets virksomhet mot allmenheten og media, og har iverksatt flere aktiviteter for å nå dette målet.

Allmenheten er informert om valget gjennom ulike kanaler, som for eksempel nettsidene valg.no, valgresultat.no og gjennom aktiv bruk av sosiale medier.

I tredje kvartal 2017 fikk direktoratet mye oppmerksomhet rettet mot valgsystemet EVA og opptellingsfasen. Henvendelsene kom hovedsakelig via Twitter, og var av en karakter som vanskelig lot seg besvare i denne kanalen. Det ble gjort forsøk på å besvare spørsmålene via media, sosiale medier og publiseringer av artikler på valg.no. Det ble likevel stadig mer oppmerksomhet, og det ble mange medie henvendelser basert på dette. Dette store medietrykket startet to uker før valget, og varte fram til og med valgdagen.

Alle medie henvendelser ble håndtert etter etablert rutine, og i samarbeid med KMD. Det var Valgdirektoratet som svarte ut henvendelsene, basert på tett dialog og koordinering med departementet.

Fellesføringer for 2017

Lærlinger

Valgdirektoratet har et samarbeid med Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) om å oppfylle kravet om inntak av lærlinger. DSB har i 2017 hatt 2 lærlinger innen IKT og 1 lærling innen arkiv.

Effektivisering

Valgdirektoratet har arbeidet systematisk med å utnytte tildelte ressurser bedre og øke produktiviteten.

Det er lagt til rette for en effektiv og nyskapende forvaltning gjennom et nært samarbeid med DSB, både med fellestjenester og felles rammeavtaler knyttet til konsulenttenester og andre anskaffelser. Valgdirektoratet har i tillegg til dette automatisk vært tilknyttet de statlige fellesavtaler som Direktoratet for forvaltning og ikt (Difi)/Statens innkjøpscenter har inngått, som er betydelig arbeidsbesparende for direktoratet.

Gjennom et samarbeid med Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) ble også prosessen for produksjon og distribusjon av valgmateriell effektivisert. Valgdirektoratet benyttet DSS sine rammeavtaler for design, produksjon, pakking og distribusjon av valgmateriell. DSS bistod også med kompetanse og ressurser i anskaffelsene og i oppfølging av leverandørene.

Gjennom sentrale rammeavtaler om levering av valgutstyr, stemmesedler og skanningstjenester hos direktoratet har kommuner og fylkeskommuner kunne foreta avrop på aktuelle tjenester. Tilbudet har både vært tids- og ressursbesparende for de kommunene/fylkeskommunene som har benyttet seg av dette.

Arbeidet med samfunnssikkerhet

Valggjennomføringen i 2017 ble, i lys av nasjonalt og internasjonalt trusselbilde og hendelser knyttet til valg i andre land, i større grad enn normalt preget av et fokus på sikkerhet og beredskap i valggjennomføringen.

Valgdirektoratet har gjennom 2017 intensivert arbeidet innen dette feltet, og iverksatt en rekke tiltak for å ivareta sikkerheten gjennom hele valggjennomføringen. Arbeidet har vært gjennomført i tett og god dialog med nasjonale sikkerhetsmyndigheter, og tiltak ble iverksatt basert på en kontinuerlig vurdering av trusselbildet.

Arbeidet har hatt høyeste prioritet, og direktoratets vurdering er at dette har vært et vesentlig bidrag til den overordnede prioriteringen om å bidra til en korrekt og tillitvekkende gjennomføring av valghendelsene i 2017.

V. Vurdering av framtidssutsikter

Valgdirektoratet har gjennom et vellykket valgår vist at direktoratet er godt rustet til å ivareta og løse samfunnsoppdraget i tråd med instruks og tildelingsbrev. Dagens ramme, samt planlagte tiltak og prioriteringer, gir et godt grunnlag for evnen til å løse samfunnsoppdraget på både kort og lang sikt.

Valgdirektoratet har gjennom oppdraget i 2017 utredet områder som kan påvirke virksomheten, og har hatt en tett og god dialog med departementet om andre forhold utenfor virksomheten som kan påvirke evnen til å løse samfunnsoppdraget.

Kommunene og fylkeskommunene vil fortsatt være direktoratets primære målgruppe, og omfanget av tjenester til valggjennomføring forventes i hovedsak å bli videreført og videreutviklet innenfor de samme rammer. Valgdirektoratet vil arbeide aktivt med regjeringens mål om økt digitalisering innenfor direktoratets område, og utrede mulighetene for effektivisering og forenkling sammen med kommunene, fylkeskommunene og departementet.

Valgdirektoratet vil, i tett dialog med departementet, følge kommunereformen og regionreformen for tidligst mulig å avdekke konsekvenser for direktoratets portefølje og virksomhet.

Sikkerhet og beredskap vil også stå sentralt i direktoratets videre arbeid.

I 2018 vil direktoratet videreføre arbeidet med strategisk videreutvikling av tjenester og målrettet kompetansebygging basert på systematisk evaluering av valggjennomføringen i 2017.

VI. Årsregnskap

Ledelseskomentarer årsregnskapet 2017

Formål

Valgdirektoratet skal bidra til frie, direkte og hemmelige valg med høy tillit i befolkningen. Regjeringen besluttet i 2015 at det operative ansvaret på statlig nivå for gjennomføringen av stortings-, sametings-, kommunestyre- og fylkestingsvalg skulle flyttes ut av Kommunal- og moderniseringsdepartementet til et nytt Valgdirektorat fra 2016. Hensikten med endringen i oppgave- og ansvarsfordeling var å sikre åpenhet og uavhengighet i valgarbeidet, samt å flytte driftsoppgaver knyttet til gjennomføring av valg ut fra et politisk ledet departement.

Valgdirektoratet ble formelt etablert i enhetsregisteret 27.10.2015, og fysisk etablert i Rambergveien 9, Tønsberg 1.1.2016. Direktoratet er samlokalisert med Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra Kommunal og- moderniseringsdepartementet i virksomhets- og økonomiinstruks for Valgdirektoratet. Jeg mener at regnskapet gir et dekkende bilde av Valgdirektoratets disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter og gjeld.

Vurdering av vesentlige forhold

I starten av 2017 hadde Valgdirektoratet en tildelt økonomisk ramme på post 01 på 105 542 000 kroner med et tillegg på 2 755 000 kroner overført fra 2016 grunnet mindreforbruk på til sammen 110 742 000 kroner. På post 70 Informasjonstiltak var bevilgningen 5.200.000 kroner. Samlet økonomisk ramme for 2017 var på 113 497 000 kroner. Det ble i tillegg gitt en lønnskompensasjon på 200 000 kroner, noe som ga en samlet tildeling på kr 113 697 000.

I Prop. 16 S (2017-2018) og Innst. 87 S (2017-2018) ble bevilgningen på post 01 redusert med 7 400 000 kroner grunnet et innrapportert forventet mindreforbruk i 2017. Bevilgningen på post 01 ble redusert til 101 092 000 kroner. I tillegg ble bevilgningen på post 70 for tilskudd til informasjonstiltak ved stortings- og sametingsvalget 2017 økt med 400 000 kroner til 5 600 000 kroner.

I forbindelse med at det ble utarbeidet en forskrift om foreløpig manuell opptelling av stemmesedler ved valg til Storting og kommunestyre så ble det vedtatt en ny post til kompensasjon av merkostnader til kommuner og fylkeskommuner med kr. 7 000 000 på kap. 578 post 60. Kommunal- og moderniseringsdepartementet ga Valgdirektoratet fullmakt til å belaste dette kapittelet og post 60 med inntil 1 500 000 kroner. Etter disse justeringene av budsjettet vårt så er vår samlede økonomiske ramme 108 192 000 kroner.

Artskontorapporteringen viser at rapporterte driftsutgifter på post 01 summerte seg til 94 056 481 kroner. Av dette utgjorde utbetalinger til lønn og sosiale utgifter 23 107 392 kroner.

Valgdirektoratet har et mindreforbruk i 2017 på post 01 på 7 029 052 kroner som skyldes reduserte utgifter i valggjennomføringen. Det er totalt et mindreforbruk på post 60 på 572 000 kroner som skyldes at de innmeldte kravene fra kommunene og fylkeskommunene samlet ble lavere enn forutsatt i budsjettet.

Vi søker om overføring av ubrukte midler fra 2017 til 2018, begrenset til 5 pst av vedtatt budsjett for 2017 eksklusiv overførte midler fra 2017. Høyest mulig overføring blir da 4 917 000 kroner.

Hovedårsaker til vårt mindreforbruk på post 01 på er:

Reduserte utgifter i valggjennomføringen innen følgende områder:

1. Betydelig lavere kostnader knyttet til bruk av eksterne konsulenter for forvaltning og utvikling av valgadministrasjonssystemet EVA (mindreforbruk 223 000 kroner)
2. Lavere utgifter knyttet til produksjon og distribusjon av valgmateriell (mindreforbruk 5 000 000 kroner)
3. Lavere kostnader knyttet til opplæringsaktivitetene for kommuner og fylkeskommuner (mindreforbruk 1 556 000 kroner)
4. Betydelig mindre bruk av overtid enn budsjettet (mindreforbruk 250 000 kroner)

Hovedårsaker til vårt mindreforbruk på post 60 på er:

1. Utbetalingene til kommunene og fylkeskommunene for å dekke kompensasjon for ekstra utgifter i forbindelse med storingsvalget 2017 ble lavere enn budsjettet:
  - Samlet kompensasjon til kommunene ble 5 460 000 kroner mot budsjett kr. 5 500 000 kroner (mindreforbruk 40 000 kroner)
  - Samlet kompensasjon til fylkeskommunene ble 928 000 kroner mot budsjett 1 500 000 kroner (mindreforbruk 572 000 kroner)

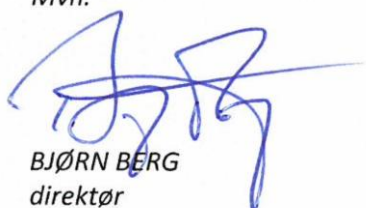
Mellomværende med statskassen utgjorde 1 007 719 kroner per 31. desember 2017. Oppstillingen av artskontorapporteringen viser hvilke eiendeler og gjeld mellomværende består av. Foruten rapportert mellomværende har Valgdirektoratet pådratt seg en leverandørgjeld på 472 056 kroner som ikke er betalt og derfor ikke framkommer som utgift i årsregnskapet, jf. opplysninger om avregning med statskassen i note 8.

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for direktoratet. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per d.d. men revisjonsberetningen vil foreligge innen 1. mai 2018. Beretningen vil bli publisert på Valgdirektoratets nettsider.

Tønsberg, 14. mars 2018

Mvh.

BJØRN BERG
direktør
Valgdirektoratet

Prinsippnote til årsregnskapet

Årsregnskap for Valgdirektoratet er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"), fastsatt 12. desember 2003 med endringer, senest 5. november 2015. Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av eget departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Oppstillingen av artskontorrapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser grupper av kontoer som inngår i mellomværende med statskassen.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

Regnskapet følger kalenderåret

- a) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- b) Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- c) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene korresponderer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen "*Netto rapportert til bevilgningsregnskapet*" er lik i begge oppstillingene.

Alle statlige virksomheter er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Valgdirektoratet er et ordinært forvaltningsorgan (bruttobudsjetterte virksomhet) som ikke tilføres likviditet gjennom året. Ved årets slutt nullstilles saldoen på vår oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Valgdirektoratet har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som direktoratet har fullmakt til å disponere. Oppstillingen viser alle finansielle eiendeler og forpliktelser direktoratet står oppført med i statens kapitalregnskap. Kolonnen samlet tildeling viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver kombinasjon av kapittel/post.

Artskontorrapporteringen

Artskontorrapporteringen viser regnskapstall Valgdirektoratet har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Direktoratet har en trekkrettighet for disponible tildelinger på konsernkonto i Norges bank. Tildelingene er ikke inntektsført og vises derfor ikke som inntekt i oppstillingen. Note 8 til artskontorrapporteringen viser forskjeller mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering for regnskapsåret 2017

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Samlet tildeling*	Regnskap 2017	Merutgift (-) og Mindreutgift
0578	Valgdirektoratet, driftsutgifter	01	101 092 000	94 062 948	7 029 052
0578	Tilskudd kommuner og fylkeskommuner	60	1 500 000	928 000	572 000
0578	Informasjonstiltak	70	5 600 000	5 604 500	-4 500
1633	Nettoordning for MVA i staten	01	0	15 776 305	
Sum utgiftsført			108 192 000	116 371 754	
Inntektskapittel	Kapittelnavn	Post	Samlet tildeling*	Regnskap 2017	Merinntekt og mindreinntekt (-)
5309	Tilfeldige inntekter	29	0	40 418	
5700	Arbeidsgiveravgift	72	0	2 844 351	
Sum inntektsført			0	2 884 769	
<i>Netto rapportert til bevilgningsregnskapet</i>				113 486 985	
Kapitalkontoer					
60094401	Norges Bank KK /innbetalinger			256 176	
60094402	Norges Bank KK/utbetalinger			-113 384 473	
705034	Endring i mellomværende med statskassen			- 358 688	
Sum rapportert				0	
Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)					
Konto	Tekst		31.12.2017	31.12.2016	Endring
705034	Mellomværende med statskassen		-1 007 719	-649 032	-358 688

*Total bevilgning på post 60 er 7 000 000 kroner. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har gitt Valgdirektoratet fullmakt til å belaste dette kap. post 60 med inntil 1 500 000 kroner.

Note A - Forklaring av samlet tildeling

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter			
Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
0578.01	2 755 000	105 542 000	108 297 000
0578.01*		+200 000	108 497 000
0578.01**		-7 400 000	101 092 000
0578.60		1 500 000	1 500 000
0578.70		5 200 000	5 200 000
0578.70***		+400 000	5 600 000

* Det ble gitt 200 000 kroner i lønnskompensasjon.

** Vår bevilgning på post 01 er endret og ble redusert med 7 400 000 kroner pr. 25.11.2017.

*** Vår bevilgning på post 70 ble økt med 400 000 kroner pr. 25.11.2017.

Note B – Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	0578.01
Stikkord	
Merutgift(-)/ mindre utgift	7 029 000
Utgiftsført av andre iht. avgitte belastnings-fullmakter(-)	
Merutgift(-)/ mindreutgift etter avgitte belastnings-fullmakter	7 029 000
Merinntekter / mindreinntekter(-) iht. merinntektsfullmakt	
Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	
Innsparinger(-)	
Sum grunnlag for overføring	98 337 000
Maks. overførbart beløp *	4 917 000
Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten	4 917 000

* Maksimalt beløp som kan overføres er 5 % av årets bevilgning på post 01

Oppstilling av artskontorrapportering for 2017

	Note	2017	2016
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1	0	0
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	0	0
Salgs- og leieinnbetalinger	1	0	0
Andre innbetalinger	1	0	0
<i>Sum innbetalinger fra drift</i>		0	0
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	23 107 392	9 001 231
Andre utbetalinger til drift	3	70 949 088	39 280 145
<i>Sum utbetalinger til drift</i>		94 056 481	48 281 375
Netto rapporterte driftsutgifter		94 056 481	48 281 375
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	0	0
<i>Sum investerings- og finansinntekter</i>		0	0
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	0	1 200 349
Utbetaling til kjøp av aksjer	5,8B	0	0
Utbetaling av finansutgifter	4	6 468	3 782
<i>Sum investerings- og finansutgifter</i>		6 468	1 204 132
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		6 468	1 204 132
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	0	0
<i>Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten</i>		0	0
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	6 532 500	0
<i>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>		0	0
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler *			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		40 418	14 710
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		2 844 351	1 099 060
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		15 776 305	9 060 713
<i>Netto rapporterte utgifter på felleskapitler</i>		12 891 536	7 946 942
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		113 486 985	57 432 449
Oversikt over mellomværende med statskassen **			

Eiendeler og gjeld		2017	2016
Fordringer		30 000	0
Kasse		0	0
Bankkontoer med statlige midler utenfor Norges Bank		0	0
Skyldig skattetrekk		-1 016 361	-641 351
Skyldige offentlige avgifter		-7 681	-7 681
Annen gjeld		-13 678	0
Sum mellomværende med statskassen	8	-1 007 719	-649 032
* Andre ev. inntekter/utgifter rapportert på felleskapitler spesifiseres på egne linjer ved behov.			
** Spesifiser og legg til linjer ved behov.			

Note 1 – Innbetalinger fra drift

	31.12.2017	31.12.2016
Innbetalinger fra gebyrer		
Sum innbetalinger fra gebyrer	0	0
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer		
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	0	0
Salgs- og leieinnbetalinger		
Sum salgs- og leieinnbetalinger	0	0
Andre innbetalinger		
Sum andre innbetalinger	0	0
Sum innbetalinger fra drift	0	0

Note 2 – Utbetaling til lønn

	31.12.2017	31.12.2016
Lønn	18 067 769	7 684 280
Arbeidsgiveravgift	2 844 351	1 099 060
Pensjonsutgifter*	2 021 928	0
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-142 151	0
Andre ytelser	315 495	217 890
Sum utbetalinger til lønn	23 107 392	9 001 231
<i>* Denne linjen benyttes av virksomheter som innbetaler pensjonspremie til SPK.</i>		
Antall årsverk:	30	21

Note 3 – Andre driftsutgifter

	31.12.2017	31.12.2016
Husleie	1 353 192	1 255 375
Vedlikehold egne bygg og anlegg	0	0
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	0	0
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	145 045	552 548
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	7 666	1 460
Mindre utstyrsanskaffelser	1 551 322	1 578 304
Leie av maskiner, inventar og lignende	2 624 448	1 239 352
Kjøp av fremmede tjenester	34 645 065	31 670 851
Reiser og diett	816 864	474 709
Øvrige driftsutgifter	29 805 486	2 507 546
Sum andre utbetalinger til drift	70 949 088	39 280 145

Note 4 – Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Innbetaling av finansinntekter</i>		
Renteinntekter	0	0
Valutagevinst	0	0
Annen finansinntekt	0	0
Sum innbetaling av finansinntekter	0	0
	31.12.2017	31.12.2016
<i>Utbetaling av finansutgifter</i>		
Renteutgifter	6 468	3 782
Valutatap	0	0
Annen finansutgift	0	0
Sum utbetaling av finansutgifter	6 468	3 782

Note 5 – Utbetaling til investeringer og kjøp av aksjer

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Utbetaling til investeringer</i>		
Immaterielle eiendeler og liknende	0	0
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	0	0
Beredskapsanskaffelser	0	0
Infrastruktureiendeler	0	0
Maskiner og transportmidler	0	0
Driftsløsøre, inventar, verktøy og liknende	0	1 200 349
Sum utbetaling til investeringer	0	1 200 349
	31.12.2017	31.12.2016
<i>Utbetaling til kjøp av aksjer</i>		
Kapitalinnskudd	0	0
Obligasjoner	0	0
Investeringer i aksjer og andeler	0	0
Sum utbetaling til kjøp av aksjer	0	0

Note 6 – Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2017	31.12.2016
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	0	0

Note 7 – Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2017	31.12.2016
Tilskudd til fylkeskommuner*	928 000	0
Tilskudd til finansielle foretak	5 604 500	0
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	6 532 500	0

* I forbindelse med at det ble utarbeidet en forskrift om foreløpig manuell optelling av stemmesedler ved valg til Storting og kommunestyre så ble det vedtatt en ny post til kompensasjon av merkostnader til kommuner og fylkeskommuner med 7 000 000 kroner på kap. 578 post 60. Kommunal- og moderniseringsdepartementet ga Valgdirektoratet fullmakt til å belaste dette kap. post 60 med inntil 1 500 000 kroner.

Note 8 – Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

Del A – Forskjellen mellom avregning og mellomværende med statskassen

	31.12.2017	31.12.2017	
	Spesifisering av <u>bokført</u> avregning med statskassen	Spesifisering av <u>rapportert</u> mellomværende med statskassen	Forskjell
Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i aksjer og andeler*	0	0	0
Obligasjoner	0	0	0
Sum	0	0	0
Omløpsmidler			
Kundefordringer	0	0	0
Andre fordringer	30 000	30 000	0
Bankinnskudd, kontanter og lignende	0	0	0
Sum	30 000	30 000	0
Langsiktig gjeld			
Annen langsiktig gjeld	0	0	0
Sum	0	0	0
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	-472 056	0	-472 056
Skyldig skattetrekk	-1 016 361	-641 351	0
Skyldige offentlige avgifter	-7 681	-7 681	0
Annen kortsiktig gjeld	-13 678	-13 678	0
Sum	-1 509 755	-1 007 719	-472 056
Sum	-1 479 775	- 1 007 719	- 472 056

Utgitt av:
Valgdirektoratet
Postboks 2080
3101 Tønsberg

Design: Blueroom Designstudio AS

2018 – 15.03

Tabell 1: Registreringsskjema for tilstandsrapportering (kjønn)

		Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig ansettelse		Foreldrepermisjon		Legemeldt sykefravær		Tiltak 1		Tiltak 2	
		M%	K%	Total(N)	M (kr/%)	K (kr/%)	M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt i virksomheten	I år	62,9	37,1	30	670.735	687.280	0	0	54,5	46,5	100	0	0,22	1,78	0	0	0	0
	I fjor																	
<i>Toppleidelse (Eks. ekspedisjonssjef/ direktør)</i>	I år	100	0	1	1.126.000	0	VEILEDNING TIL TABELLEN <i>Stillingsnivåer:</i> Når det gjelder kjønnsbalanse og lønn, er det viktig å se hvordan dette kan variere på ulike nivåer i virksomheten. Akkurat hvilke kategorier av stillinger som benyttes er opp til hver enkelt virksomhet. Kategorier av "likeverdig arbeid" skal benyttes. Som en tommelfingerregel bør oversikten skille mellom ledelse og mellomledelse, høyere og lavere saksbehandlere / fagarbeidere, samt en kategori for administrativt personale. Det bør spesifiseres hvem som inngår i kategoriene dersom det er uklart (for eksempel mellomledelse). <i>Kjønnsbalanse:</i> For å få en nyttig oversikt, er det viktig å se på andelen av hvert kjønn på hvert nivå. Samtidig er det viktig at antallet totalt på hvert nivå oppgis for å kunne se hvor store grupper det er snakk om. Det er plass til å fylle ut tall både for det året det rapporteres for ("i år") og forrige år ("i fjor") for å se på utviklingen. <i>Lønn:</i> Månedsfortjeneste pr. heltidsekvivalent. Gjennomsnittet for menn og kvinner på ulike nivåer gir mest informasjon. Eventuelt kan kvinners lønn i % av menns lønn på hvert nivå oppgis. (eks. Menn 100%, Kvinner 85%). <i>Deltid:</i> Andelen av hvert kjønn som arbeider deltid. <i>Ansettelse:</i> Andelen av hvert kjønn som har midlertidig ansettelse. <i>Foreldrepermisjon:</i> Andelen av totalt foreldrepermisjonsuttak som benyttes av hvert kjønn. <i>Sykefravær:</i> Sykefraværsprosent for hvert kjønn. Legemeldt fravær. <i>Tiltak 1:</i> Dersom det er gjort personalpolitiske tiltak som for eksempel lederutvikling, kompetanseheving eller seniortiltak, er det viktig å rapportere hvordan menn og kvinner benytter seg av tiltaket. De to viktigste tiltakene bør rapporteres.											
	I fjor																	
<i>Mellomledelse (Eks avdelingsledere)</i>	I år	75	25	4	831.100	823.800												
	I fjor																	
<i>Kategori 1 (eks. seniorrådgiver)</i>	I år	68,75	31,25	16	676.945	648.560												
	I fjor																	
<i>Kategori 2.(eks rådgiver)</i>	I år	60	40	5	537.200	545.850												
	I fjor																	
<i>Kategori 3.(eks. 1. konsulent)</i>	I år	100	0	1	394.700													
	I fjor																	
<i>Kategori 4.(eks konsulent /sekretær)</i>	I år			0														
	I fjor																	
<i>Evt. timelønne i virksomheten</i>	I år	54,5	46,5	3	386.700	386.700												
	I fjor																	

Riksrevisjonens beretning

Til Valgdirektoratet

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Riksrevisjonen har revidert Valgdirektoratets årsregnskap for 2017. Årsregnskapet består av ledelseskommentarer og oppstilling av bevilgnings- og artskontorrapportering, inklusiv noter til årsregnskapet for regnskapsåret avsluttet per 31. desember 2017.

Bevilgnings- og artskontorrapporteringen viser at 113 486 985 kroner er rapportert netto til bevilgningsregnskapet.

Etter Riksrevisjonens mening gir Valgdirektoratets årsregnskap et dekkende bilde av virksomhetens disponible bevilgninger, inntekter og utgifter i 2017 og av mellomværende med statskassen per 31. desember 2017, i samsvar med regelverk for statlig økonomistyring.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med *lov om Riksrevisjonen, instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig revisjon (ISSAI 1000–2999). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet under «Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet». Vi er uavhengige av virksomheten slik det kreves i lov og instruks om Riksrevisjonen og de etiske kravene i ISSAI 30 fra International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI's etikkregler), og vi har overholdt de øvrige etiske forpliktelsene våre i samsvar med disse kravene og INTOSAI's etikkregler. Etter vår oppfatning er revisjonsbevisene vi har innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon i årsrapporten

Ledelsen er ansvarlig for årsrapporten, som består av årsregnskapet (del VI) og øvrig informasjon (del I–V). Riksrevisjonens uttalelse omfatter revisjon av årsregnskapet og virksomhetens etterlevelse av administrative regelverk for økonomistyring, ikke øvrig informasjon i årsrapporten (del I–V). Vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese den øvrige informasjonen i årsrapporten. Formålet er å vurdere om det foreligger vesentlig inkonsistens mellom den øvrige informasjonen, årsregnskapet og kunnskapen vi har opparbeidet oss under revisjonen. Vi vurderer også om den øvrige informasjonen ser ut til å inneholde vesentlig feilinformasjon. Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon, er vi pålagt å rapportere dette i revisjonsberetningen.

Det er ingenting å rapportere i så måte.

Ledelsens og det overordnede departementets ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide et årsregnskap som gir et dekkende bilde i samsvar med regelverk for økonomistyring i staten. Ledelsen er også ansvarlig for å etablere den interne kontrollen som de mener er nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Det overordnede departementet har det overordnede ansvaret for at virksomheten rapporterer relevant og pålitelig resultat- og regnskapsinformasjon og har forsvarlig internkontroll.

Riksrevisjonens oppgaver og plikter

Målet med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som gir uttrykk for Riksrevisjonens konklusjon. Betryggende sikkerhet er et høyt sikkerhetsnivå, men det er ingen garanti for at en revisjon som er utført i samsvar med *lov om Riksrevisjonen, instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig revisjon (ISSAI 1000–2999), alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir ansett som vesentlig dersom den, enkeltvis eller samlet, med rimelighet kan forventes å påvirke de beslutningene brukere treffer på grunnlag av årsregnskapet.

Vi utøver profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen, i samsvar med *lov om Riksrevisjonen, instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og ISSAI 1000–2999.

Vi identifiserer og anslår risikoene for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten den skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Videre utformer og gjennomfører vi revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer og innhenter tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon ikke blir avdekket, er høyere for feilinformasjon som skyldes misligheter, enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil. Grunnen til det er at misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, feilpresentasjoner eller overstyring av intern kontroll.

Vi gjør også følgende:

- opparbeider oss en forståelse av den interne kontrollen som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige ut fra omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om hvor effektiv virksomhetens interne kontroll er
- evaluerer om regnskapsprinsippene som er brukt, er hensiktsmessige, og om tilhørende opplysninger som er utarbeidet av ledelsen, er rimelige
- evaluerer den totale presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene
- evaluerer om årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et dekkende bilde

Vi kommuniserer med ledelsen og informerer det overordnede departementet, blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og når revisjonsarbeidet skal utføres. Vi vil også ta opp forhold av betydning som er avdekket i løpet av revisjonen, for eksempel svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Når det gjelder forholdene som vi tar opp med ledelsen og informerer det overordnede departementet om, tar vi standpunkt til hvilke som er av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet, og avgjør om disse skal regnes som sentrale forhold ved revisjonen. De beskrives i så fall i et eget avsnitt i revisjonsberetningen, med mindre lov eller forskrift hindrer offentliggjøring. Forholdene omtales ikke i beretningen hvis Riksrevisjonen beslutter at det er rimelig å forvente at de negative konsekvensene av en slik offentliggjøring vil være større enn offentlighetens interesse av at saken blir omtalt. Dette vil bare være aktuelt i ytterst sjeldne tilfeller.

Dersom vi gjennom revisjonen av årsregnskapet får indikasjoner på vesentlige brudd på administrative regelverk for økonomistyring, gjennomfører vi utvalgte revisjonshandlinger for å kunne uttale oss om hvorvidt det er vesentlige brudd på slike regelverk.

Riksrevisjonen

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon knyttet til administrative regelverk for økonomistyring

Vi uttaler oss med moderat sikkerhet om hvorvidt vi er kjent med forhold som tilsier at virksomheten har disponert bevilgningene på en måte som i vesentlig grad strider mot administrative regelverk for økonomistyring. Uttalelsen bygger på ISSAI 4000-serien for etterlevelserevisjon. Moderat sikkerhet for uttalelsen oppnår vi gjennom revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi finner nødvendige.

Basert på revisjonen av årsregnskapet og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendige i henhold til ISSAI 4000-serien, er vi ikke kjent med forhold som tilsier at virksomheten har disponert bevilgningene i strid med administrative regelverk for økonomistyring.

Oslo; 20.04.2018

Etter fullmakt

Erna Jørgensen Lea
ekspedisjonssjef

Kari Kay
avdelingsdirektør

Brevet er ekspedert digitalt og har derfor ingen håndskreven signatur